

ANT. HOREČKA:

…NA KNĚZOVA

…VÝCHODNÍ HALIČE

VELUT
ARBOR
ÆVO

ŽENA KNĚZOVA

POVÍDKA Z VÝCHODNÍ HALIČE.

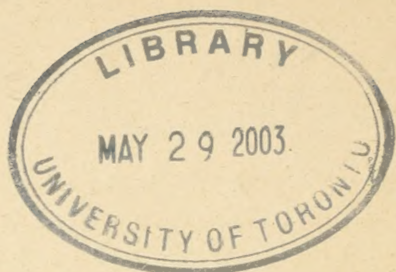
NAPSAL
FRANTIŠEK HORЕČKA.

*

MILÉ KNIHY.
SVAZEK 15.

*

NÁKLADEM EMILA ŠOLCE,
SPOLEČNOSTI S RUČ. OBMEZ.,
V KARLÍNĚ.

TISKEM
TH. VENTY, SPOLEČNOST S R. O.
V PRAZE I., BÍLKOVA
UL. Č. 17.

FRANTIŠEK HOREČKA narodil se roku 1893 ve Frenštátě p. Radhoštěm a vychodiv učitelský ústav v Příboře, stal se učitelem v Tiché u Frenštátu. Za války světové byl odveden k vojsku a účastnil se bojů zprvu na bojišti ruském, potom na frontě italské; tam byl po převratě říjnovém zajat a vrátil se jako legionář do vlasti, kde dosud trvá ve vojenské službě.

R. 1915 vydal sbírku básní Drsný živel, která byla kritikou velmi vlídně přijata. Doufáme, že stejného přijetí dostane se též jeho prvotině povídkové, kterou tuto obecenstvu předkládáme. Je to Žena knězova, čerpaná ze zážitků vojenských v prostředí měkkého, nám tak spřízněného lidu ukrajinského.

V PRAZE, dne 26. června 1919.

J. K.

I.

Rozlehlá, nesmírně melancholická rovina východohaličská rozlévá se jako nepřehledné moře, olivově zelené, až k nejzazším modrojasným hvozdům, se všech stran širý rozhled uzavírajíc.

Jest jasný říjnový den a místo oblak vynášejí se k nebi stříbřité provazce babího léta, jichž se již hojně nachytalo na telegrafní a telefonní dráty, ubíhající podél širokých, rozježděných cest k důležitým stanicím za frontou. Rozlehlá strniště jasní se zlatově v odpoledním slunci a malí, černí pavoučci hopkají vesele, kamkoliv hodíš okem. Blízké ruměnokmenné borovice kolébají se v čerstvém vanu a zdají se zraku téměř černými, kdežto dálnější modrají a fialovějí v pozadí, uchylujíce se do pásem lesů, které se jako velké housenky rozléhají po okolí. Ze žlutých jasanů, dubů, bříz a osik, zulíbaných sluncem k smrti, spouští se sem tam jako po nitce zlatistý list na lesklou hladinu drobných močálovitých jezírek, chovajících ve svém rákosí divoké kachny.

Není neživa tato rovina. Stáda pestrobarvého drobného bravu rozběhla se po zhnědlých pastvinách a chlapci ve vojenských čapkách projíždějí

se s vrozenou jistotou na malých koních jako šipky kolem svých svěřenců. U modrodýmných ohníčků shlukly se děti velké i malé z vesnic, roztroušených za lesy. Mezi nimi objeví se též dosti často staduch s ovcemi, zahalen v houni a převázán v půli těla provazcem, s oblezlou beranicí v černé kštici, lesknoucí se jako smola.

Lesy vyfukují k azurovému nebi houfy krákajících vran, kavek a havranů, lačné svědky minulých krvavých bitev. Blízkost fronty prozrazují ojedinělá vzdálená zadunění, ne nepodobná zafunění vola. V noci pak přichází až sem poslední žlutavý paprsek nepřátelského reflektoru, přelétající rychlými oblouky záludnou noční tišinu a zase mizející, aby se po chvíli jinde objevil. Rakety jako modré hvězdy vynořují se na kraji obzoru do výše a opět se zvolna snášejí k zemi, označujíce bílým světlem, kterým směrem se táhne fronta. Pozoruješ, že se některé z nich zadržují několik vteřin ve vzduchu a pak jako na křídlech pomalu tíhnou dolů — rakety s padákem.

Nyní však za krátkého podzimního odpoledne mohlo by se bezděky souditi, že nastalo příměří na bojišti, kdyby se jednou neb dvakrát za hodinu byly nezachvěly vrstvy průzračného, bahniskem vonícího vzduchu nezřetelným otřesem po vzdáleném výstřelu těžkého děla.

Najednou mníme slyšeti, kterak kdesi v dáli klapají kulomety.

Ale ono klepání a hrkání stává se zřetelnějším, na zákrutě polní cesty ukázala se bílá plachta vozu, za ní druhá, třetí — — — celá řada povo-

zů noří se z houštiny, jemný písek zvedá se v kotoučích pod koly a husy, pasoucí se na blízkém strništi, s velkým křikem se vznesly nízko nad lánem, až děti od ohníčku se tázavě obrátily, kdo přijíždí. Několik bosých pasáků v převelikých nemotorných vojenských šatech zamířilo úprkem k vozům.

»Tren zajizdzaje do našoho sela!«

Ano, trén se stěhuje do vesnice, skryté nedaleko za borovým hvozdem. Teprve teď jsme si povšimli, že se nad vrcholky temných sosen zvedá třpytný křižíček, označující církev (kostel).

Povozy hrčí v řadě po výmolovité cestě, nikdy dotud neupravené, v níž jsou vyryty přečetné kolejnice se zachycenou vodou včerejších plískanic. Znavení koníci rží, jako by cítili, že se blíží čas krmení a odpočinku. I ubohé zvíře se těší na hrstku vzácného ovsa, jako voják se těší na svou menáž. A bláto se lepí na obruče kol až až; třeba i bičíkem vzpružiti chuť kupředu. Místy jsou nebezpečné prolákliny, kde povozy často uváznou, pokryty haluzemi napříč kladenými, aby se kola tak hluboko nebořila do houpavé, rozbředlé půdy.

Konečně les rozhaluje svůj plášť — a před mladým poručíkem Jemelským, jenž právě přeběhl na svém švižném hnědouši všecky vozy, vystávají v zapadajícím slunci oranžové došky rusínské vesnice z korun divokých, ovocných stromů. Tři cibulovité věže lesknou se na dřevěné církvi, zajímavé lidové stavbě, kde soustředěn jest všecek prostičký stavitelský um lidu. Projdeme sto vesnic, dvě stě, a vždy se nám zdá, že vidíme tutéž

známou církev s třemi zelenými cibulemi na střeše, s jednou velkou, baňatou, a po stranách dvě mladé.

Jemelský si zapálil cigaretu a obláčky modrého dýmu pohlížel ve volném klusu ne příliš zvědavě na blížící se ves. V kolika takových vsích byl již ubytován za dlouhé války, jak známy jsou mu ony vždy se opakující typy bosých děvčat na poli při práci, směšně uniformovaných výrostků při dobytku na pastvě, stříbrovlasých dědů, schýlených za pluhem! Což může býti zvláštního v téhle dědince, kde prostinký lid ve skrovných požadavcích žije svůj idylický život! Toť se ví, že je tam fara jako jinde, kde možno ubíjeti nudu v tarokách s bodrým farářem při číši lepšího vína, jistě někde uprostřed vesnice žid v černém kaftaně rozbil svůj stan a do špinavého krámku postavil světu na obdiv své černovlasé, chytré a koketní dcerky, které již svým zjevem mají lákati koupěchtivé ke krabicím se zvětralými bonbony neb do polovic nacpanými papiroskami. A tam se naskytá také příležitost, proseděti večer, dva, řadu večerů, štípnouti z dlouhé chvíle židovku za bradu, převrátiti několik kalíšků špatného likéru a odebrati se po nějakém ubohém vtipu na lůžko se vzpomínkami na ruch velkoměstský, divadlo, přátele, což všechno nám bylo podivuhodným vý-
přátele, což všechno nám bylo podivuhodným vý-
jíti s dvojkou na zajíčka, možná že i na srnce a na divoké kachny. Ale tím je veškerá pestrost programu téměř vyčerpána, jako poslední čísla zbývá ještě pošta, knihy, noviny, temná komora, a když

by bylo nejhůř, několik žalostných i veselých tónů na houslích, píseň z dětství, z populární operety, čardáš, při němž rád přizvukuje Maďar od koní na svém cimbále, jemuž neprávem říká citera.

A k tomu si představte později deštivé, sychravé počasí, bezedná haličská bláta, sníh s deštěm, měnící luka v jediný žlutý močál...

Perspektiva Jemelského do budoucna nebyla nijak skvostná. Bylť Jemelský odkojen velkým městem a tudíž plně žádostiv života se všemi zábavami a rozkošemi, se všemi půvaby a dobrodružstvími. A proto s jistou odevzdaností vypouštěl modravé kotouče od černých, přistřižených knírkův, aby zastřel před očima střízlivou skutečnost a mohl promítati myšlenky do veselejší minulosti i krásně vysněné budoucnosti, dosud velmi vzdálené. Obraz dosavadního života mihl se mu myslí: šťastné dětství ve vilové čtvrti venkovského městečka a pak rušný kamarádský život studijní na zemědělské vysoké škole ve velkém městě, výlety, pitky, milostné zápletky. Ano, těch zejména rád vzpomínal. Vždyť zdejší prostředí nebylo schopno, aby jej seznámilo se ženou krásnou, ušlechtilou, vzpružující a zaneprazdňující ducha tak, že nuda na delší dobu dostane výpověď. Ale přece srdce jeho nebylo poutáno k úzadí závazky, ač podobenky studentských lásek jako drahé ostatky cestovaly s ním do pole. I z poslední dovolené přijel vítězem, zachovav si svobodu volby.

Pohroužen v tok myšlenek, mladý důstojník ani nezpozoroval, že měl první stodoly s doško-

vými střechami za sebou. Na hřebeni jedné z nich přilepeno bylo velké, opuštěné čapí hnízdo.

Vtom přicházelo z vesnice několik vojínů. Bylo to oddělení, již včera sem vyslané, aby vyhledalo příbytky mužstvu i koním. Ještě několik kroků pohyboval se bílý, článkovitý had po písečné cestě, kde kopyta měkce našlapovala jako do sněhu. Sotvaže vůdce zvedl ruku, zastavil se první vůz a ostatní dojížděly k němu až na krok. Vousatý četař s četnými vyznamenáními na vybledlém kabátě popošel až na tři kroky k Jemelskému, jenž skřivil koni hlavu na stranu, zastaviv rozumné zvíře. Četař, v jehož tváři znáti bylo stopy tříletého pobytu v poli, vytáhl s rychlostí blesku dýmku ze žlutých zubů a sraziv boty, až podkůvky cvakly, salutoval a hlásil maďarsky, že je všechno přichystáno. Jemelský se dověděl, že mu bude bydleti u kněze naproti ruskému kostelu. Dům ten až dotud byl skryt v žlutých chumáčích trnoslívek, javorů, doubků. Jemelský znal z vlastní zkušenosti již ty příkladně čisté, mnohdy jediné zděnice v celé vsi, jaké jsou příbytky farářů. Tam jediné — kromě školy — člověk nalezne klavír, knihovnu, vkusný nábytek, pohodlnost a čistotu, A proto se nezlobil, že mu sluha vyčenichal pokoj zrovna u kněze. Jemelský okusil dosti té slasti, když mu v roztrhané kuči voda kapala za krk — proč by zas jednou po lidsku nebydlel?

Usmál se a odhodil zbytek papirosky a jeden z ubytovatelů se rychle shýbl k zemi. Jemelský porozuměl a podělil je všechny cigaretami. Pak se hlava hadova otočila vpravo na louku mezi

doškovými kolnami a článek za článkem sunul se tím směrem. Vůz vedle vozu stavěl se do členu, za nímž vyrůstal člen druhý. Oranžově svítily nepromokavé plachty v zapadajícím slunci a z prkenné boudy za keřem vystupoval dým jako zlatý a vonělo vařící se maso.

Drobní vojáčci, zakutáni v širokých pláštích jako babičky, seskakovali s vozův a odpřáhali hladovějící koně. Jezdci přetahovali přes hlavy řemeny karabin, seskočivše s komoňů — a jednotlivé páry ztrácely se do stodol. Kaška, vytahující z blízké studnice okov vody pomocí dlouhého ramena dřevěné skřípající páky, zadívala se na ten čilý ruch a zapomněla na okamžik okov odepnouti.

Vůdce objel obě řady vozů, načež zabočil ke kuchyni, aby se přesvědčil, jak jsou kuchaři daleko s obědem. Řehoř, jeho sluha, již prošedivělý starší domobranec, prohazoval na jednom z vozů balíky a zavazadla, vyhledávaje věci svého pána. Popadl velký žlutý kufr za ucho a silnou paží spustil jej na zem. Pak vyndal ještě ze směsi různých věcí pánovu masku proti plynu a velký, vykrmený náplecník, z něhož vonělo pečené kuře a smála se červená, čouhající zátka likéru.

»Řehoři, jste hotov?« volal pán a vyšvihl se lehce ze sedla. Hlídač koňský zaváděl jeho koně do stáje a četař ukazoval rukou pěšinku, vinoucí se zanedbanými sady a spadalým listím ke knězi, k novému domovu Jemelského.

Řehoř neodpověděl, ale chytil vozataje kolem

běžícího za rukáv, aby mu pomohl stěhovati pána. Přehodil náplecník přes rameno, a již se kufr kýval na dvou napiatých pažích k žádoucímu odpočinku po dlouhé, neklidné pouti, plné nárazův a úsirků. Poručík s četařem jich následovali, jsouce zabaveni služebním hovorem, jenž se týkal krmiva, pitné vody, pastvy, provádění koní. Dvířka, vedoucí zezadu do dvora farního, zapískala, kachny a husy spustily rámus jako na uvítanou, bosá noha služebné děvečky zmizela v přítmí síně. A v tabulích okenních zmíraly ohnivě poslední pozdravy potápějícího se slunce.

— — — — — — — —

Řeckokatoličtí kněží mohou se ženiti jednou za život. Povídám »jednou«, protože ovdovějí-li, musí ve svém vdovství zůstati až do smrti a sami vychovávati své děti. Lukáš Popovič byl také ženat; z pouhé lásky se oženil se setrou svého přítele a spolužáka na studiích Nikoly Sobišova, jenž farářuje jako vdovec v třetí vesnici odtud. Byla to Stáša, krásná, bělohrdlá kukačka, která jej od prvního spatření ve Lvově, kde byla návštěvou za svým bratrem, naplňovala bolnosladkou touhou lásky. Naivní, mladičká Stáša ovšem jeho lásku opětovala — a po letech ustanoven byl Lukáš knězem v této vesnici a přišel s mladou ženou a dítětem do nového domova. Zde se také narodil z neutuchající lásky druhý klučina.

Popovič byl třicátník prostředního vzrůstu. Krátký, silný krk nesl poměrně velikou hlavu, červenolící s modrýma veselýma očima a malými ústy, již jaksi zvyklými usmívati se. Po ši-

rokém čele zlehka a trochu nedbale splýval trs kaštanových, třpytných vlasův až k masitým, překrveným boltcům. Celá postava houpala se v černém služebním fráčku, vždycky rozepiatém a vesta nepříliš jen byla vyklenuta bříškem, docela mírně vydutým. Na prstech, červených a baculatých jako nemluvňata, stkvělo se několik prstenů, mezi nimiž vynikal prsten snubní. Kromě služby kostelní, pohřbův a pod. měl na starosti vyučování svých chlapců, prohlídku polí, včel, které s oblibou choval a množil. Ženu, která byla daleko široko v okolí pověstna svou krásou, měl nadmíru rád, ano byl v domácích věcech zcela v jejím vleku. Marně mu říkávali za mladších let přátelé: »Nebezpečno jest oženiti se s krásnou ženou. Kdyby ses s ní uchýlil na poušť, najdou ti ji druzí, a trpným otrokem krásných očí budeš po celý život.«

»Po celý život nikoliv,« usmál se Popovič zamítavě, »vždyť také jednou zestárneme.« A oženil se přece s krásnou ženou a čtyři léta šťastného manželství měl již za sebou. Páter František, římsko-katolický kaplan z blízké větší osady, kde byla též církev mazurská (polská), přicházeje k němu na návštěvu a mazle se s jeho roztomilými, vždy čisťounkými chlapci, kteří zdědili oba po matce skvostné, velké oči, mluvíval v přítomnosti Stašině: »Bratře, šťastně vedl Bůh kroky tvé. Máš ženu jako madonu a děti jako Jezulátka. Více smyslu má život tvůj, nežli mé plahočení!«

Popovič se po takovýchto poznámkách jen

usmíval v čistě oholené, kulaté tváři, která mu vždycky dodávala mladistvého výrazu. A Stáša říkala škádlivě: »Proč pak nedáte výpověď své staré kuchařce prošedivělé a nenajdete si mladší náhradu?« Páter František, zdravý, červený čtyřicátník, krčil jen rozpačitě rameny a stiskl paní Stáši prstík, houpaje na koleně čtyřletého Filka (Theofila). Druhý chlapec, pětiletý Aleks, tlačil se mu do klína a sahal na kančí zub, přívěsek od hodinek. A oba chlapci volali na něho »Ujče, ujče!«, ať přicházel či odcházel. Filko i Alekso byli téměř stejní velikostí i podobou, neboť mladší více jedl a rostl. V obličeji byli praví andílkové, okouzlující okolí měkkými rysy matčinými, modrýma, pomněnkovýma očima však náležející otci, neboť matka měla oči hnědé. Šaty jako jeden: Modrý, skládaný kabátek, sahající až ke kolínkům, se zlatými knoflíky a utažený lakovaným, širokým pásem, krátké kalhotky a botičky šněrovací, žluté jako kuřátka. Jediné, čím se lišili od andílků, bylo, že byli krátce ostříháni a uměli tančiti rozpustilé tango, kterému se naučili od otce a »ujce« (nebyl nijak příbuzným) Františka. Stáša zavolala stříbrným hlasem na Baranku, aby přinesla čaj. Sama pak vyskočila, jako by si náhle na něco vzpomněla, a prosíc za odpuštění, způsobila vítr svými šaty. Kulatý dort, politý čokoládou a posázený zralými červenými jahodami, rozkrájela na klínky, a ovinuvši něžnou, bílou ručkou hrdlo jakési láhve, postavila obé na tác, pokrytý hedvábným, po okrajích stříhaným papírem, a zjevila se znovu s rozšíře-

nými zřítelnicemi, nabízejíc hosti lahodného občerstvení.

Popovič naplnil dva kalíšky zlatožlutou slivovicí — třetí zůstal prázdný, neboť žena knězova nepila v přítomnosti hostě nikdy likérů. Ťukli si s páterem Františkem a upili oba do polovičky, jako by byli smluveni. A co se nepodařilo věkům a církevním sněmům, totiž smířiti církev východní se západní, to se povedlo zde úplně, zejména pustili-li se oba v neděli do tance při domáckém večírku a Popovič, dojat jeho přátelstvím a osamělostí, hučel mu do ucha: »Chyť Stášu do skoku! Bude se na tebe zlobit!«

Dopivše zbytek na zdraví, nalili si ještě po jedné, barvíce si rty a zuby na hnědo čokoládou, v čemž však rozhodně nepředčili nad Filka a Aleksa, kteří k ustrnutí Stášinu, která srkala vařenou čokoládu z fajansového šálku, dostali notné kníry k olizování. A tahali pátera Františka, utírajícího si rty kapesníkem, za loket a volali: »Ujče, kousni, ujče, kousni!«

Zatím přinášela služebná Baranka na velkém podnose kouřící se bílou kávu se smetanou a mísu zlatového pečiva jako svačinu. Byla nakypřena a naškrobena v národním kroji, jenž svou formou a barvitostí se mnoho neliší od našich. Aksamitová kordulka, protkaná perličkami a zrcadélky, široké, nadýchané rukávce, rozčepýřená, drobně kvítkovaná sukně, zástěra se širokými, rovnoběžnými vlysy, běžícími napříč, střevíčky s červenými pentlemi a na hlavě čepec z turecké tkaniny, to byly jednotlivé části úboru, nezapomněl-li jsem

na dlouhé pentle, převázané kolem fěrtošku. Baranka měla malá očka, vypoulené, karmínové líce, a nos malinko vzhůru, ale docela malinko. Kordulka byla vyklenuta mocnými, plnými prsy. Děvče zkrátka jako lusk a zdravé jako buk.

Tak se bavila v pozdních odpoledních hodinách rodina knězova a její domácí přítel, žijící v tiché idyle zapadlé vsi, daleko od železnice (půl dne cesty vzdálené), daleko od ruchu městského. Po ústupu Rusů minulého roku rychle se zotavili, neboť nepřítel až na postiženou drůbež a vepře vážně jim neublížil a vlna bitevní převalila se dále na východ, takže celá okolní krajina zůstala ušetřena zhoubné žně války.

Stáša vyšívala chlapcům náprsenky a modré růžice s oranžovým středem a ukazujíc je páteru Františkovi, jenž měl jemný vkus pro národní vzory, volala: »Není to hezké, není to hezké?«

»Nádherné, báječné,« povzdychl František, zkoušeje malému Filkovi přišpendliti ozdobu na krček, čemuž se tento, jsa lechtivý, nadmíru bránil a trkal nožkou do vzduchu.

Vtom zvonek v předsíni jasně se ozval, děti se vysmekly Františkovi z vězení jeho kolen a loktů a vstrčily si prstíky do úst, což jim roztomile slušelo. A poslední paprsky zapadajícího slunce padaly jim na hladce ostříhané, velké hlavy, ostré jako kartáč na šaty.

A teď podruhé zacinkal zvonek. Nebylo pochyby! Nový obyvatel jest zde. Pan poručík Jemelský, jak jej jeho sluha Řehoř dopoledne ohlásil.

Paní Stáša povstala v rozpacích, páter František neupřímně zakašlal a Popovič bral se do síňky, zatím co Stáša uklízela likér (aby se neřeklo!) a hoši rovněž na síňku se vycupali, držíce se otvírajícího táty za široké kalhoty z pravého předválečného anglického sukna; byloť v síňce již přítmí, toliko žlutá haluz narážela větérkem do okénka nade dveřmi.

Dveře vrzly — a před Popovičem objevil se mladý poručík, junák ještě v modré hulánce s tulením límcem a zlatými šňůrami kolem krku, v širokých jízdeckých kalhotách, nápadně úzkých v kolenou, k nimž dosahovaly žluté, vyleštěné boty se zvonivými ostruhami. Šedivá, vkusná rukavička na pravé ruce byla nezapiata a do polovice nazpět přehnuta a držela v prstech pružný kožený bičík se stříbrnou srnčí nožkou na konci. Čepice bez stinítka skláněla se mírně k levému uchu a nad pravým odstávaly ve vánku tmavě kaštanové, ještě neprošedivělé vlasy. Po levém boku houpala se slídová taška s mapou, po pravém brašnička s pistolí a pouzdro s dalekohledem, z náprsní kapsy čouhal zlatý řetěz s kompasem a píšťalkou.

Vycenil dvě řady zubů, bílých jako slonovina, k úsměvu, a podávaje ruku ruce Popovičově, ke stisku napřažené, představil se krátce. Řehoř se svým pomocníkem seděli na kufře, mnouce si vousy, a veškeré slepice a husy i kachny daly se do nehorázného křiku, jako by jim tito hosté připadali podezřelými. Černý Muren běhal jako divý před svou boudou a zle láteřil na napiatém

řetězu, že jej Baranka, vyletěvši zadním vchodem z kuchyně na letkách svých živých rukávců, měla co chlácholiti.

Popovič, k němuž se děti jako zaraženy tiskly, objal Jemelského a políbil jej dvakrát na obě tváře a vítal jej: »Těší mne, že mám hosta. Pokoj je připraven. Jak doufám, bude se panu poručíkovi u mne líbiti.« A máchl významně rukou na prchající četnou drůbež a svini, ověšenou na břichu nespočetnými ssajícími selaty.

»Tak cestujeme pořád jako cikáni,« prohodil Jemelský, »a přijímáme tu vojnu tak, jak je, se zlým i dobrým. Vidím, že zde máte krásné zařízení. V celé vsi bych nic hezčího nenašel, jen budu-li také návštěvou milou, to jest hlavní věc!«

»Jak Pánbůh dá, ale u nás ještě není zle. Však uvidíte.«

A táhl Jemelského, jenž na prahu zařinčel ostruhami, dovnitř. Hovor dál se po ukrajinsku či huculsku, z kteréžto řeči Jemelský, jsa Čech, snadno potřebné věci pochytil z příruční knížky, v níž se již minulého roku se zájmem probíral. Měkká, melodická ona řeč byla velmi sympatická a podobala se mu, ač ji hojně mísil s češtinou a polštinou, kdykoliv neměl vhodného výrazu pohotově. To však nevadilo; dorozuměl se téměř úplně.

Pak nastalo vzájemné představování. Jemelský byl překvapen sličným zjevem paní Stáše. Viděl před sebou mladou, mírně pobledlou paní, nepříliš vysoké postavy, jemně urostlou, s pečlivě upravenými, bohatými vlasy, tmavohnědé bar-

vy, velikých, široce a tázavě rozevřených očí, delikátně nanesených obočí, ušlechtilého nosíku a jemně vykrojených ústek, týchž, která zpozoroval u obou chlapců. Oděna byla v černý, hedvábný šat, z něhož prozařoval bělostný, hebký krček, a drala se vpřed oddychující, plná prsa. Celá bytost její dýchala ženskou podmanivou něhou, a když mluvila, jako by kovové struny rozehrál. Jemelský se zachvěl a rozčepýřil jako student, když se dotkl svými rty obřadně nabídnuté pravice paní Stáše. Hasnoucí nebe vrhalo oranžové a smaragdové odrazy do pokoje, jenž byl vypraven s dobrým vkusem. Nábytek z ořechového, matného dříví, vycpávaná křesla, zrcadlová skříň na sklenice z broušeného skla a japonské vázy, vesele se šklebící cínový čajovar na šatníku, tapety a olejomalby po stěnách, mezi nimiž na prvý pohled poznal Jemelský podobiznu ukrajinského básníka Ševčenka a přísně hledícího národního bohatýra Bohdana Chmielnického, oba v bohatě zlacených rámech, na aksamitové, červené pokrývce stolní malovaná, porculánová váza s čerstvými, pštrosími astrami — ty všecky věci, které mohl Jemelský jedním pohledem přehlédnouti, vyplňovaly pokoj vhodně a s pravým vkusem. Nade dveřmi visely těžké draperie, v koutě u dveří týčila se vzácná, starobylá kachlová kamna. Malý orloj ze slonové kosti na způsob domečku s bílými sloupky tikal hlasitě na prádelníku ve společnosti skleněných rosniček, kachen, pídimužíkův a tygrů, celého dětského zvěřince. A vpravo od vchodu leskly se tabule knihovny

s tlustými svazky, kde nahoře široce rozevíral svůj zelený chřtán gramofon, mezi oběma okny, do zahrádky před průčelím stavení hledícími, vydouvalo se kožené břicho černé pohovky. V zadní stěně byly dveře do ložnice. Nejkrásnějším předmětem v celém salonku byla však paní Stáša, hrdě a sebevědomě nepřímo na hosta hledící.

A Jemelský od prvního okamžiku, co ji spatřil, ztratil vnitřní klid, jako by naň čekalo velké nebezpečenství.

Paní Stáša pak, ačkoliv byla na smrt oddána svému manželu, který si její lásky zasloužil plnou měrou, přece nemohla zabrániti zvláštnímu rozechvění vnitřnímu, způsobenému vstupem nového, mladého a inteligentního muže do okruhu představ krásné ženy, chtivé dvoření. Žilať paní Stáša již několik let bez jitření mysli se svým mužem v této od světa odříznuté vsi, milujíc svého chotě již ze zvyku a zatajujíc v sobě všechna ženská přání po velkoměstské soutěži krásy, po větší a hlučné společnosti, po požitcích a vzruších městských, po tom všem, o čem za dívčích let snila, blouznila, čtla a slyšela. Tato její touha po širším a pestřejším, obsažnějším životě byla občas oživena zajížďkou do Lvova do divadla, do opery, jednou za rok snad na ples — ale to bylo vše, co duše její mohla z rozkoší životních uchvátiti. Vítalať paní Stáša mladého, švarného důstojníka jako příjemnou, omlazující změnu, jako vzruch s onoho druhého, neznámého a bouřlivého břehu života. Ale oči její zdály se zářiti klidně, jako jindy, ba poněkud smutněji, pohyby její

byly stejně nevzrušené jako dříve. Dovedlať mladá žena, plná života, přísně tajiti své pohnutí vnitřní a čerstvě rozevřený vějíř myšlenek a citů v duši. Mýlili bychom se však, domnívajíce se, že se Stáša na první pohled zadívala na příchozího hosta očima lásky. Pokládala jej více za zkumadlo své moci, moci ženské krásy, která i z Napoleona činila v určitých chvílích děcko.

— — — — — — — —

II.

Bylo čerstvé říjnové ráno. Žlutobílé slunce stálo již na sáh nad zemí a prozařovalo hnědými kostrami planých hrušní a pořídlými nachovými korunami třešní do pokoje Jemelského. Světnice ta, ne příliš prostranná, byla v levém křídle klebanie (domu knězova) a patřila jedním oknem do průjezdu, druhým do zahrádky za domem. Divoká réva šplhala po stěně ode dvora až k opuštěným vlaštovčím hnízdům pod okapem a nádherně rudé dlaně upadávaly jí do zmraženého, schouleného trávníku. Poslední astry na převislých lodyhách osmělily se po přestálém prvním mrazíku rozvinouti. I ta nebohá, vždy svěže zelená řeřišnice, nasazující ještě minulého dne pod oknem množství oranžových a žlutých kalíšků v důvěře v budoucnost, krčila se, zvadlá a ochromená, k čistě bílé stěně. Na střechách stájí i stodol vzadu se kupících udržel se až dosud ve stínu modravý, studený pan mráz. Nebe bylo modroučké, ale stříbrné mlhy, rozvěšené mezi keři, jen

zvolna a nenápadně vpíjely se do země. Velká, dokořán otevřená dřevěná vrata do dvora vrhala dlouhý stín do čerstvých kravích stop, v blátě vytlačených, a Baranka, šustíc ve svátečním hávu, rychle utírala ručníkem na lávce zapomenutou krev nevinných kuřátek. Kohout již dávno přestal kokrhati, prodíraje se mezi tyčkami plotu do zahrádky — a z ulice bylo slyšeti, kterak cupají vesničané do církve po deskách.

Jemelský dosud si hověl ve sněhově bílých, prachových poduškách v jakési přechodné dřímotě, po níž brzy následuje samovolné probuzení. Moucha prolezla klíčovou dírkou do pokoje a bzučela. Ale Jemelský se neprobouzel. Snilo se mu, že je v Praze u rodičů na dovolené a měl sladkohořký pocit, že jest ženat a pije cosi jako čaj se svými známými i neznámými přáteli na veselé domácí zábavě. Ale díval-li se lépe, viděl k svému překvapení, že není v Praze, ale v jakési hospůdce u žida na vsi v Haliči, a z přátel civilistů stávali se rázem spolubojovníci, s nimiž se za dlouhé války v různých končinách seznámil, a manželka přeměnila se jako kouzelným proutkem ve starou, pranehezkou židovku.

Tento pozvolný přechod ze sna do skutečnosti byl by se ještě asi minutku vyvíjel, kdyby se polehoučku nebyly otevřely dveře a opatrně nebyl vkročil Řehoř s vyleštěnýma vysokýma botama, které držel ve dvou prstech za ucha a kdyby mu — jak samozřejmo — nebyla vyklouzla jedna bota na podlahu. Jemelský rozevřel oči a za okamžik poznal, kde jest.

»Dobrý den, pane poručíku!« pozdravil nesměle Řehoř a postavil boty k posteli, paty k sobě, špičky od sebe.

»Kolik je hodin?« promnul si oči poručík a díval se na velké pendlovky na protější stěně, lahodně ťukající. »Již devátá? Je-li možná?«

»Na mých jest již čtvrt na deset«, odpovídal Řehoř, »ale pan poručík včera nařídil, abych ho časně neprobouzel!«

»Sloto, což pak je to časně? Rychle vodu a prádlo!« Řehoř běhal, div neupadl. Právě, když poručík seděl ve spodkách na posteli, obouvaje si trepky, vrazila do přivřených dveří Baranka a s výkřikem opět zmizela, až Řehoř páteří škubl a pak pravil: »Ptala se, je-li pán už vzhůru, chce přinésti snídani, později nebude káva dobrá!«

Ale poručík již měl košili dole a nořil holá, svalnatá ramena do chladné vody. Stříkal, prskal, myl se téměř půl hodiny, klotkal nadmangánem, zuby drhl, nehty čistil, česal se — až se Řehoř divil. Baranka ťukala na dveře, a Řehoř, hodiv na bílý hřbet pánův, na široké, silné lopatky, bílé prosakadlo, odskočil a volal do klíčové dírky, že ještě ne.

Pečlivě utřel pána na zádech, podal bílou košili s perleťovými knoflíčky a nové spodky ze zásoby prádla, pak černé, jízdecké kalhoty — a konečně ony krásné boty, lesknoucí se jako lakové, s třpytnými, poniklovanými ostruhami. Lampu se zeleným stinidlem přestěhoval se stolu na skříň a dal dívčině znamení delším vysvětlováním v předsíni, že návštěvy se mohou přijí-

mati. Bylť toho dne Řehoř hladce oholen, přistřižené vousky měl napomádovány mastí ještě mírovou, kterou mu žena nedávno poslala, a špičky jako šídla vzhůru směřující zdobily jeho sváteční obličej. Medalie pyšnily se novými stužkami a střevíce leskly se až až. Dávno již nebyl Řehoř, starý veterán, takto nastrojen, leda když byl naposled na dovolené ve Lhotě.

Baranka, naškrobená a vyfintěná, se světýlky na lících, přinášela snídaní. Šálek s bílou, posmetanovanou kávou, konvici s kávou na přilévání, pokrájenou bílou buchtu. Jemelský ji štípl do tváře, ptal se, jak se vyspala, a pak se pustil do jídla.

Srkal, přikusoval, i všiml si podobizen na stěnách světle malovaných. Byla tam též paní Stáša mezi nimi, mladičké, štíhlé děvče, čtoucí knihu — patrně obrázek z mladších let. Bože, jak byla krásná! Do jakých to lyrických tónů naladila srdce Jemelského! Viděl, že veškeré touhy jeho, veškerá hlubinná, temná přání, veškeré existenční úsilí a ctižádost směřují k jedinému středu, k ženě, ba zašel dál až k filosofii, čině závěr, že žena, matka lidstva a země, jest tvůrkyní dějin a vznětovatelkou ke všem uměleckým dílům světa, zpěvu, hudbě, básním i k válce. Tak se mu zdálo, jako by božská, nesmrtelná Pallas Athéna usmívala se naň vlídně z oblačných výšin .

Za tuto dobrou myšlenku odměnil se Jemelský vonnou memfiskou. Světle modrý, sváteční kabátec přehodiv přes sebe i naraziv čepici do čela, vyšel zamyšlen na zápraží. Ovzduší však bylo

mnoho chladnější, než se zdálo ze světnice, pročež se zapjal. Drobnými krůčky obcházel dům, až objevil za rohem otevřené okno kuchyně, odkud vanula libá vůně smažící se cibulky. Též chlapce bylo slyšeti, kterak tam křičí, cupotají drobnými botičkami. Z blízké církve ozýval se tlumený, mnohohlasý ženský zpěv. Jediný motiv opakoval se ustavičně do nekonečna, klesaje a stoupaje do výšších poloh.

Jemelský si připomněl, jak jej včera uváděli do nového bydliště, nové světnice, Popovič, jeho žena Stáša, oba jejich chlapci, Baranka, všichni i s páterem Františkem, jenž pak ihned odjel povozem domů. Přistoupil k oknu a usmívaje se, volal dovnitř: »Dobrý den! Paní pilná hned z rána!«

»Dobrý den!« obrátila se paní Stáša v bílé bluze se širokým, škrobeným límcem a v kabátě z červeného šátku ve vrkočích, což jí velmi slušelo. »Pojďte nám pomoci!« Dvě dívky, totiž Baranka se Žofkou, husopaskou, pozorně zavíjely jablka na tenké plátky pokrájená do rozválené plachty těsta, při čemž ovšem paní Stáša pomáhala něžnými prstíky. Aleks s Filkem přehazovali z čepice do čepice slupky z jablek, mručíce nesrozumitelně.

Konečně byl závin hotov. Paní Stáša s ohrnutými rukávy přistoupila maličko k oknu, aby podala hosti ruku.

»Jak jste se u nás vyspal? Asi že nedobře, neboť je u nás mnoho hluku. Považte jen,« a ukázala na chlapce, kteří se tahali o malé červe-

navé jablíčko, »co ta drobotina natropí křiku! Myslím, že od nás brzy utečete.«

»Vyspal jsem se výtečně, jako doma. Nikdy jsem neočekával tak krásného přijetí. A kde je kněz? Je už v církvi?«

»Ó, jakby ne! Již od časného rána! Má návštěvu. Přijel můj bratr Sobišov na mši, Popovič bude zpívat až druhou o desáté. Musím pospíchat!«

A odskočila, aby pomíchala stenající cibulku.

»Již dávno jsem nebyl ubytován tak skvostně. Jen jediná věc člověku chybí, a to velice chybí!«

»Co asi?«

»Žena!«

Usmála se trilkujícím, závratným smíchem, jenž zněl jako melodická ozdoba mezi dvěma hudebními větami.

»Což pak nejste ženat?«

»Bohužel, nikoliv! Mám toho dost, když pláče o mne matka, kdykoliv odjíždím do pole. Proč bych činil ještě druhou bytost nešťastnou?«

»Ach, ze soucitu se vzdáváte lásky, z pouhého soucitu. Jste muž velkého srdce. Ale kdož ví, možná, že přece na vás s toužebnou náručí čeká, až se vrátíte. Nyní však musím vařit. Odpusťte! Chci také na mši!«

»Ó, prosím, jen něco nepřipalte, je draho!«

A Jemelský s hůlčičkou vyšel na náves. Do dřevěné církve hrnuly se pestře oděné mladice, stařeny, děti, i starci o berlách. Pod vysokou, věžatou zvonicí — na níž nebylo žádných zvonů, u vchodu stáli i seděli čtyři žebráci, předříkávající

jednotvárně žalmy do nastavených klobouků. Až na jednoho — mladého slepce — byli všichni lysí, zarostlí bělostnými, stařičkými vousy. Po obou stranách těžko vysýchající, hluboce rozježděné cesty kladena byla prkna, rovnoběžně s cestou běžící můstky pro pěší. Tyto dřevěné pěšinky byly tak úzké, že nebylo snadno vyhnouti se naparáděným vesnickým kráskám. Jemelskému bylo se v nových botách vystříhati blátivého příkopu silničního. Šel vzhůru mezi nízkými, neuspořádanými domečky, totiž měl dojem, že jde vzhůru.

Nebylo mu třeba daleko zacházeti, aby uzřel malebný příbytek otce Steina, jenž právě s dvěma slepicemi pod paždí se kýval v dlouhém černém kaftaně a kulaté kožišinové čepici do svého krámku. Modrým písmem byla jeho firma vymalována nade dveřmi. Čaj, pivo, víno, likéry, čerstvá jídla. Jediný člověk, který něco nabízí na prodej. Jemelský vešel, více ze zvědavosti.

Nepořádná jizba se špinavými okny, místy papírem látanými, dveře, ověšené křiklavými reklamami z mírových ještě let, na stole nevzhledné, neuspořádané krabice, vzadu na skříni pyramida z prázdných láhví jako ozdoba, v koutě nelákavá postel, u stolu rozviklané židle.

»Selda, Selda!« volal starý Aron nosovým, chraplavým hlasem v zákulisí. Objevila se tato černooká ozdoba domu v krásných sice ševrových botkách, ale v červené, neurovnané spodnici a špinavé, puntíkované košili. V obličeji hezká, téměř krásná, rovného nosu, oči však ospalé, vlasy neučesané. Prstýnků dosti, zvláště oněch zná-

mých kroužků ze zákopů, zhotovených z mědi a aluminia nepřátelských střel, známka, že bývalo u Arona hostů dosti.

Usmála se šálivýma očima na příchozího a německy pozdravila. Mnoho toho nebylo, co zde měli na prodej, ale cetek, pestrých nálepek, poloprázdných škatul byl plný stůl. Jemelský vybral si sbírku dopisního papíru.

»Pan poručík jest od trénu a bydlí od včerejška zde?« prohodila zpěvavým, líbivým tónem.

»Jak to všechno víte?« ptal se Jemelský, dosti překvapen.

»Ráno byl zde sluha páně poručíkův a pověděl nám to.«

Jemelský pohlédl na vyprázdněný kalíšek, přilepený na tácku jako na corpus delicti.

»Tomu pomůžeme! Hezký pták! Nebyl zde už dokonce včera večer?«

»Ano, včera večer, ještě s nějakým četařem.«

»Dobře, dobře!« A zaplativ, odcházel, slyše ještě, kterak je zván na čaj.

Stará židovka vyšla na práh, pohlížejíc za štíhlou postavou Jemelského, jenž něco pro sebe mumlal.

Šel zase mimo církev, odkudž zazníval mnohohlasý sbor: »Gospodi, pomiluj, Gospodi, pomiluj!« Jsa jat zvědavostí, vešel dovnitř. Kostel byl naplněn hlavami. Šaty háraly v nejroztodivnějších složkách barevných. Skvrn bílých, žlutých, purpurových, smaragdových, karmínových, fialových, jako na malířské paletě. Ačkoliv krá-

čel po špičkách, nedovedl umlčeti svých ostruh — a vyrušil mnohé z pobožnosti. »Gospodi, pomiluj!« opakovalo se do nekonečna. Jemelský postavil se k dřevěnému sloupu v pozadí, odkud, jsa vysoký, mohl všechno přehlédnouti.

Popovič pohyboval se v bílém ornátě u oltáře a zpíval jasným, pronikavým hlasem. Před oltářem — asi deset kroků — stál stůl, na němž bylo rozevřeno řecké písmo, u stolu pak stál »djak« (zpěvák), sotva šestnáctiletý výrostek, jenž knězi se sborem odpovídal.

Posvátné ikony visely po stěnách. V různých výjevech ukazován byl bělovousý svatý Mikuláš. Obzvláště krásná byla madona na pravém pobočním oltáři, kojící malého Ježíška. Prostinký obraz, plný chvály na mateřství.

A kdože seděl v první lavici u rozevřených knížek modlicích? Jaká to urozená dáma v drahém boa, vkusném kloboučku s červenou pentlí? Stáša Popovičova!

A Jemelský povzdechl z hluboka. Kterak do sebe pohroužena, s jakým podivuhodným klidem sledující úkony muže — kněze, jenž jest jí v této hodince více než mužem, jenž jest jí posvátnou osobou vyvoleného sluhy božího a povzbuzovatelem i utvrzovatelem jejích citů k věcem nadlidským, věčným, k nepochopitelnému Tvůrci.

S jakou zbožností obrací listy sladkou ručenkou, skrytou v žluté rukavičce, v úhledných, drobných knížkách modlicích.

Po obou stranách z lavice čouhaly pak dvě

krátce ostříhané dětské hlavy. Aleks i Fiłek malými rozoumky pozorovali kutění tátovo a jistě by se byli bezpočtukráte ohlíželi a krčky natahovali, kdyby byli věděli, kdo je vzadu sleduje.

Nedlouho musil Jemelský vyčkávati konce mše svaté, přišel již jakž takž, »panáčka svlékati«. Utichla dojímavá píseň a lidé, žehnajíce se, obraceli se k východu. Jemelský rychlými kroky vyšel z chrámku a postavil se pod žlutý jasan u zvonice, vystavěné na způsob široké věže s řadou obloukovitých oken pod prohnutou šindelovou střechou. Za ním vyrazilo několik chlapců v předlouhých houněných haluznách, zděděných po otcích, a povídali si. Pak vykročil pár dívenek v kvítkovaných, sametových šátcích. Po očku patřily na mladého poručíka. Dokonce si i něco šeptaly, ale hlasitě rozesmáti se dovedly až za brankou. Nato hrnuly se starci, tety, kmotry, děvčata jako strakatá peřej po dřevěných stupních do ohrazeného prostranství kolem kostela. Žebráci, k nimž se nesměle připojila mladá, slepá žebračka, počali se kývati a natahovati kostnaté, dlouhoprsté ruce, děkujíce za každou minci královstvím božím. S posledními vyšla též Stáša ve svátečním tmavomodrém hávu s drobným žlutým řetízkem kolem krku, na němž se svítil křižíček. Malý Filek držel se jí za ruku, Aleks poskakoval za nimi. Ještě ve dveřích přiskakovaly ke Stáši vesnické ženštiny, líbajíce jí s uctivostí ruce. Několik obzvláště pobožných čekalo v kupě u sakristie, takže když vyšel Popovič, měl se jimi co prodírati, jak jej pozdravovaly.

Stáša i Jemelský se navzájem uklonili, chlapci mu toliko pohledem věnovali pozornost. Pak zmizeli za plotem Popovič, oděn zánovním černomodrým zimníkem s límcem z beránčího rouna a takovoutéž beranicí, pozdravil Jemelského stisknutím pravice a dal mu jíti po pravé straně. Několik malých koníků dlouhohřívnatých hnalo se tryskem mezi lidmi. Dva mladí, ušípaní vepříci očmuchávali se zájmem bláto v silničním příkopě.

Popovič nabídl hosti vonné portoričko ze stříbrné schránky, a ač se Jemelský zdráhal, jsa toliko »papírníkem«, přece nakonec druh druhu zapálili vzácnou pochutinu, jenže kněz se dlouho zdráhal přijmouti od poručíka ohně. Nebylo na škodu, ukázati si tak vzájemnou úctu, ač důvodem úcty knězovy byl strach o vlastní ženu a osten k sympatickému jinak návštěvníku, u Jemelského pak zase vědomí, že by se mohl prohřešiti na důvěřivém a úctyhodném hostiteli. Ačkoliv oba tento náběh k nepříjemné myšlence v sobě potlačovati, přece zárodek sporu vyrostl mezi nimi sběhem okolností jako stín, bránící naprosté upřímnosti a srdečnosti vzájemné. Nepochybovalť Popovič ani na okamžik o naprosté oddanosti Stášině k sobě, ale zároveň jako jemný znalec duše nemohl se ubrániti tísni, že se snad Jemelský zahnízdí v nevyzpytatelné duši ženině. Marně prosil Boha o milost, aby takto nemyslil, ďiblík podezírání a žárlivosti usedl na jeho mozek jako černý šváb a nedal mu od minulého dne pokoje. Ba ani při mši nemohl si zachovati

potřebné rozvahy a několikrát hledal v Písmě známý žalm, který jindy nalezl okamžitě.

A tak spolu kráčeli za váznoucího hovoru k domovu.

Odpoledne bylo v domě živo.

Na dvoře stály tři povozy a odpřažení koně frkali ve stáji. Faráři ze sousedních vsí se svými ženami i dcerami sjeli se k Popovičovi na návštěvu. Ze sousední osady přijel na setmívce také mladičký poručík Vacek s českou muzikou, totiž dvěma šikovateli, kteří ovládali výtečně první i druhé housle, a pak s malinkým praporčíkem, jenž pískal na pikolku.

Hosté seděli u svačiny v oné světnici, kde byl Jemelský minulého večera uvítán.

Dva stoly spojeny v jeden velký — a ještě místa nestačilo. Děti kněží — malinká baculatá děvčátka a chlapečci — seděly způsobně na pohovce, kde nechyběli ani Filek s Alešou. Pili horlivě vonnou kávu z drobných hrníčků, přikusujíce zlatožlutou buchtu.

Paní Stáša v půvabném tmavomodrém živůtku a s drahým skvostem ve vlasech horlivě se zabrala do hovoru se svými staršími sousedkami, pečlivě vyšňořenými a navoněnými. Zatím páni faráři si podávali láhev dál na protějším konci stolu, kde se uvelebil také Jemelský s veselým, dnes poprvé poznaným krajanem Vackem, od něhož dále vpravo seděl tiše upejpavý malý praporčík Čičorečka, snaže se sem tam prohoditi také nějaké slovo. A dvě asi osmnáctileté dívenky po očku koukaly na ně, kdykoliv zvedly něžný

šálek, aby se napily. Dvě veliké mísy s cukrovím sladily příjemné toto nedělní odpoledne a Baranka šustila naškrobenými šaty svými kolem hostů, přinášejíc pečivo a odnášejíc prázdné nádoby. V koutě u kamen utírali si oba šikovatelé vousy od smetánky a blaženě se usmívajíce ladili housličky. Jak byli pečlivě učesáni a jak sebevědomě pohlíželi na společnost! Praví synové záfrontí, kteří již svoje vybojovali, jak ukazovaly řády na jejich mužných prsou. Vkusně oděni v předválečné kusy oděvu, v krásně přešitých komisních botách — jako od nejlepšího vídeňského ševce! Hudební program zahájil však gramofon, odzpěvující zánovním hlasem svou úlohu. Páter František, který byl také přítomen, doprovázel jej pobroukáváním, jako by již odjakživa znal jeho melodii.

Jemelský hučel, lokty na kolenou, do Vacka, od něhož se dověděl, že Vacek sem častěji zajíždí na zábavu a že paní Stáša umí nádherně zpívati, klavír že je v zadním sále, kde se také tančí.

A kněží vykládali vtipy ze studentských let, jimž korunu přidával Vacek, jejž vojna vytrhla přímo z právnického studia.

Z čista jasna dalo se kterési děvčátko do pláče, právě když gramofon vyhekoval poslední tóny písně. Všecky matinky, tetičky a dcerky se k němu shlukly, nevědouce, co se stalo. Malinká Anielka v bílých šatičkách žalostně plakala, protože jí dali plný hrníček kávy, které nikdy nepila. A teď již držela hrníček půl hodiny v ručince, a protože si s ním nevěděla rady, dala se

do usedavého pláče. Paní Stáša se omlouvala a kázala přinésti dítěti mléka. Ale děti nedaly se již uspokojiti, dělej co dělej, bylať jim pohovka příliš malá. Filek dokonce zalezl pod židli praporčíka Čičorečky a klepal ze spodu kotníkem na ni. Čičorečka pak jej chytal za nosík, čemuž se Filek hlasitě vždy zařehtal.

Pročež navrhl otec Popovič, aby se šlo do velkého sálu přes síň. Nebyl sice vytopen, ale vždyť venku ještě nemrzlo.

A již se společnost stěhovala síní do prostranné světnice se zrcadly a záclonami. Posedali na lavicích kolem, stoly, křesla, láhve cestovaly za nimi. Baranka se šikovateli jako s tělesnou stráží přišla až naposled. Vacek byl již dosti rozjařen. Sedl si k dámám, házel rukama, přednášeje o svém srdci plynnou češtinou s častými »jo« a »prej«, až se všichni smáli. Vykládal s humorem, že jest svobodným milovníkem, že je zbožňován jistou bohatou vdovou, obchodnicí se syrečky, ale že se míní oženiti jediné s venkovskou kráskou, která by měla statek, krávy, pole, kteréžto věci mají v nynější době velkou a jedinou cenu. On pak až přijde jednou do civilu, dají-li bohové, se sukovicí bude choditi po roli, aby si prohlížel obilí, brambory, pracující čeleď. A u něho nikdy nebude nouze, jablečný mošt bude tlačiti, pivo sám vařiti, všem bude poroučeti jako magnát.

Možná, že dámy všemu nerozuměly, ale smály se všemu, Čičorečkovi až se oči ztrácely od smíchu.

Pro mužskou společnost předváděl Popovič cirkus se svými hochy.

Alekso jako hejtman postavil vždy děti do řady a velel jim po vojensku: »Habácht! Rut! Knýt! Úf! Salutýrt!«

Páni faráři si popřávali jak náleží. Jemelský se vyslovil, že jeho lidé by to lépe nedovedli. A Baranka nosila čaj, kolik si kdo přál.

Oba šikovatelé zkoušeli své nástroje u klavíru. Popovič udal jim notu šlapáku, a již pravý český šlapák se linul z houslí jako někde na veselce v krásné vzdálené vlasti před lety.

Popovič spojil Filka s Aleksem a zvolal: »Tango, Alešo, tango!«

Hoši se vzpírali, ale Popovič je obchytil oba pažema a roztočil je, až si přece dali říci a kývali se podle taktu dokola. Byl rozveselen a za veselé nálady spadala s něho tíseň dřívějších obav o milenou ženu.

Tímto tancem byly i dámy upoutány, Čičorečka složil svou pikolku dohromady, aby hudbě pomohl na nohy. Jemelský pak sedl ke klavíru.

Kapela byla hotova. Nový kousek, tentokráte kvapík, se výtečně povedl. Popovič uchopil pátera Františka v bocích, počav jej roztáčeti. Oba tančili tango, až cípy černých fráčků odletovaly na všechny strany. Co mělo ruce, všecko tleskalo, ba i Řehoř na zápraží se objevil se svou dýmkou.

Jemelský po kousku odešel k paní Stáši. Prosil ji, aby něco zazpívala. Stáša se omlouvala, že mnoho neumí, ale konečně přece se dala upro-

siti, zavolavši Popoviče, aby ji doprovázel. Zasedli oba k pianu, sál se uklidnil. Hráli čtyřručně předehru v měkké, molové tónině. Popovič po levici zabořil své prsty do basů. Líbezná melodie tichla, jako by chtěla usnouti, až do ní vpadl křišťálový hlas Stášin, že se Jemelský z hloubi duše zachvěl čistotou a jasem těch tónů. Viděl, jak se jí bílé hrdlo třese, jako slavíku, když klokotá píseň lásky. Byly to teskné ukrajinské dumky, v nichž se tají podivný, nevyslovitelný žal, rozehrávající veškeré struny v srdci lidském. I jsou-li milostné tyto písně, pohřešují rázu veselé hymny na štěstí, vyjadřujíce spíše hlubokou, byť radostnou bolest lásky, nežli žhavou její rozkoš. Jsou více rozjímavé tyto dumky než smyslné, víc lyrikou nežli epikou. První píseň, kterou Stáša zpívala, se začínala slovy »Zabuď, zabuď!« (Zapomeň!) a pronikala Jemelskému, opodál stojícímu, až k srdci. Musila býti na všeobecnou žádost opakována. Pak následovaly jiné písně ze zvláštního sešitu, kde Jemelský si dovolil při hře obraceti listy, a kdykoliv se dotkl dlaně ladné pěvkyně, která jej předhonila, vždycky se do duše zachvěl. Byl-li dříve unesen lepým vzezřením paní Stáše, půvabnými jejími pohyby, byl nyní překonán dvojnásob nádherným sopránem ideální ženy této a klaněl se jí v duchu. Působila naň jako krásná živá báseň. A onen Jemelský, který byl vždycky obratný, smělý v řeči s dámami, nenechávaje se tak lehce omámiti, nejsa již mladíčkem, který snadno vzplane, nýbrž pevným, rozumným mužem, musil nyní

zapříti onoho pevného, rozumného muže, a mohl jen chvějným koktáním vysloviti knězově ženě své uznání, svůj podiv.

»Krásné, na výsost krásné, nikdy nezapomenu požitku této chvíle.«

A paní Stáša, ruměná ve tváři, se vítězoslavně usmála, řkouc: »Nestojí to za tak velkou pochvalu. Ostatně jsem trochu nastuzena, mělo by to býti lepší.!«

Jemelský ve svém nadšení uchopil Alešu, Filka, jednoho po druhém do náruče, a dal každému po vřelé hubičce.

Než páter František s Popovičem již spustili píseň o Adamovi a Evě, a oba šikovatelé načali dvojhlasně vzlykavou předehru k valčíku.

Popovič po dlouhém tleskotu vyzval svou ženu do tance. Na vlnách valčíku vznášela se paní Stáša, jako pozemské tíže zbavena, po hladké podlaze, přivinuta k svému muži a věnující letmý pohled Jemelskému, jenž zíral jak u vidění, neslyše ani, že je žádán, aby na pianě doprovázel housle. Teprve když Vacek uváděl růžovou, rozčepýřenou Anku do kola a kýval naň, vzpamatoval se a dal se do hry. Přebíral však na slepo, ohlížeje se za rejdícími párky.

Šikovatelé táhli pozorně dlouhým tahem smyčec, první housle užívaly ve vyšších polohách hojně tremola. Páter František se oháněl s tlustou paní farářovou, prošedivělou již dámou, Vacek pak vystřídal Anku za Žofičku, s níž se honosně ukazoval valčíkem na šest dob. Též oba kněží vyměnili své tanečnice, ale Popovič, brzy

se udýchav se svým břemenem, převzatým od pátera Františka, poděkoval se, a přistoupiv k hrajícímu Jemelskému, pravil, utíraje si červeným kapesníkem hojné krůpěje potu na hladkém čele s jedinou příčnou vráskou:

Pane poručíku, prosím, vezměte mou ženu do tance. Víte, jsme již několik let svoji, má již dvě děti, ale vyrovná se svobodné. Běžte pro ni, hněvala by se. Já již zůstanu u piana.«

»Nemám obzvláštního nadání k tanci. Ale dobrá, pokusím se. Děkuji!«

A Jemelský se potácel k paní Stáši, kterou mu čiperný, nohou podupující Vacek uštípl zrovna před nosem. Aby si neškodil, Jemelský spěchal pro Anku, upravující si účes před zrcadlem, a již ji ponášel v širokých, lehkých kruzích. Jenže muzikanti hráli již kodu a po dlouhém, tetelícím se tónu udělali tečku za valčíkem. Sotvaže děvčátko, lehké jako pírko, usadil, již zde byl rozpálený spoluválečník, takže paní Stáša byla volná. Všecko tleskalo, žádajíc opakování. Jemelský sám tleskal, až mu dlaně zrudly. Sotvaže se ozval první takt, hned se uklonil paní Stáši a odloudil ji družkám. Šetrně položil jí dlaň kolem pasu a vlající kadeře její, šimrající jej v letu, mrazily jej jako led.

»Jak lehce tančíte! Ještě nikdy jsem s takovou rozkoší netančil, jako dnes. A vaše písně přál bych si poslouchati denně!«

»Umíte pěkně poklonkovati, vy Češi, jen zdali to myslíte upřímně!«

»O tom nepochybujte, krásná paní, ba, nemám odvahy, býti zcela upřímným!«

Anastázii Popovičovně zablýskaly při těch slovech velké, hluboké oči.

»Což vás bude míti žena jednou ráda, budete-li jí takové chvály říkati!«

»Musí, musí býti do mne přímo zblázněna. Ale až dosud svítily mi všecky hvězdy stejně jasně!«

Vtom se strhl bouřlivý smích. Vacek táhl ze síně dovnitř za loket Řehoře, svíraje druhou rukou pevně unikající šumnou Baranku v zápěstí. Chtěl je viděti, jak se k sobě budou míti při tanci, neboť mu kdosi našeptal, že Řehoř, ten starý hříšník, pošilhává za Barankou. Ubohý Vacek byl jimi natažen jako strunka a nebyl by zcela jistě s nimi nic svedl, kdyby si oba tajně nebyli přáli tance.

»Tvůj pucnoha má z tebe strach. Řekni mu rozumné slovo!« volal Vacek na Jemelského. Ale Jemelský jako by neslyšel, neviděl, unášen vlnami valčíkového tria, patře jen do hlubokých, hádankových očí Stášiných, slyše jen její libý hlas, cítě ve svém objetí mladou, nadmíru sličnou ženu.

»Což by bylo hříchem, ctíti krásu, klaněti se kráse, ať se zjeví kdekoliv, ať náleží komukoliv? Což má někdo výsady — a byť to byl vlastní dobrý muž — jen sám a sám tuto krásu chápati, jí žíti, jí dávati radostný směr své životní dráze?« Tak přemítal Jemelský — ale najednou zabušil mu do ušního bubínku Popovičův hlas:

»Pane poručíku, haló, poručte mu přece, dejte mu jednoduše rozkaz, dělá vám jen hanbu!«

Změt smíchu a chichotu se tím ještě zesílila. Muzikanti kývali sebou do taktu jako u vytržení. Stáša se poděkovala a Jemelský se vzpamatoval. Šel pomoci Vackovi. »Habtacht! Übt!« křičel na rozpačitého Řehoře.

Konečně se jim podařilo dostati je k sobě, ale ještě se notně zdráhali. Vacek je mocně ovinul rameny, roztáčel je oba — a pak již tančili setrvačností, opravdivou setrvačností. Vacek, ruce v bok, mlaskal rty. Jemelský řinčel ostruhami, přihlížeje s ním.

»Lépe, Řehoři, více zatáčet! Drobnější krok! Hop! Dup!«

Tak naň pokřikovali, až byl chudák všecek červený.

Valčík jim dobře nešel, neboť Baranka byla jako ztvrdlá.

»Pst, pst!« volal Vacek na šumaře, »Barušku!«

Muzikanti porozuměli, a již skotačila se strun do žil nehezká sice, ale zobecnělá píseň, kterou český voják rozšířil po celém válečném světě, která se stala majetkem všech národností. Totiž »Má roztomilá Baruško...«

A teď opravdu se Řehoř rozdurdil a tančil, skákal, že by v něm nikdo nebyl tolik mladistvého ohně hledal, zrovna jako ve Lhotě na posvícení před dobrými dvaceti lety. Baranku přitiskl tím mocněji k prsům.

»Výborně, Řehoři! Ale kdyby tě tak viděla žena!«

»Což, na vojně je každý svobodným mládencem,« ohrazoval se supající Řehoř. Ale svědomí přece jej trochu zahryzlo. »Doma bylo by přece jen lépe, mnohem lépe, u pluhu, u kraviček, na poli se ženou a s dětmi. A zde jsem bláznem!«

I vyběhl párek otevřenými dveřmi do síně. Baruška na prahu poopravovala si vlasy, živůtek. Muzikanti se horlivě posilovali dobrým čajem po dlouhém kousku.

Připravena tabule k večeři, neboť čas nepozorovaně přeskočil několik hodin. Byla kuřata od oběda, sladké zelí, jablíčka. Svíce hořely rozestaveny po stolech jako u židů, když mají šábes.

Jemelský nejevil valné chuti k jídlu. Vacek marně vysvětloval Čičorečkovi, že kuřecí stehýnko možno i v nejlepší společnosti vzíti do ruky, Čičorečka pachtil se všecek rudý s krůpějemi potu na čele přijíti nožem a vidličkou věci na kloub. Byl z prvních hotov, aniž se přejedl, a na požádání počal pískati na pikolku jednoduché národní písně, z nichž mnohé byly všem známy.

Do cinkotu příborů a ruchu řečí i nakousnutých a překousnutých vět zněl jasný, libý hlas tohoto malého nástroje, přiměřeného svou velikostí malému Čičorečkovi.

Po jídle zahrál »Věrné naše milování«. Měkce, unyle, táhle.

Oči Jemelského nezůstaly suché. Zázrak vzpo-

mínky přenášel jej s rychlostí blesku do stánku Thaliina nad Vltavou, kde jako student, pln důvěry v život a lásku, poslouchával tuto píseň.

Vacek, jenž byl méně sentimentální a můžeme říci bez urážky, již v náladě trochu nadosobní, doprovázel nápěv polohlasitými vysvětlujícími poznámkami.

Stáša poslouchala vážně, s pohnutím, ba smutně. Jemelský mohl na ní nechati oči.

Potom zpívány střídavě národní písně české, polské i ukrajinské, a všechny byly tak krásné, tak věrně vyjadřující vnitřní pohnutí citů, že byli všichni těmito perlami slovanské hudebnosti dokonale nadšeni, zejména když paní Stáša některá z čísel doprovázela křišťálovým, svěžím sopránem.

Bylo by se mile sedělo, možná i do půl noci, ale děti zívaly ospalivě. Filek usnul krásně na podlaze sedě, hlavičku maje opřenu šikmo o pohovku. Alekso taktéž podřimoval na pohovce, pokašlával, neboť jej dusil kouř z viržinky pátera Františka. Stáša otevřela hoření okenice, aby se dým odvalil.

Hvězdy patřily klidně k zemi ze stříbrných prstenců mlhy a Stáša v nich viděla jakousi novou, dívčí poesii, když pouštěla proud čerstvého vzduchu do světnice. Cítila v ňadrech svých věčně mladou, vše podmaňující moc ženy, která hýbe světy a hvězdami.

Vacek se nijak neměl k odchodu, naopak, byl pořád odvážnější.

»Co doma,« bránil se Jemelskému, »týden je dlouhý.« A zatancoval prudký čardáš.

Baranka se Stášou odnášely spící děti pozorně do vedlejšího pokoje, utíkajíce přes síň.

Valčíky, kvapíky, mazurky, polky znovu se střídaly. Teď tančil kde kdo, i jedna chromá starší paní farářova hopkala, jak uměla. Stáša kolovala z ruky do ruky.

Jemelský, nejsa příliš nadšeným přítelem tance, využitkovával přece příležitosti, aby se dostal v kole se Stášou do hovoru, neboť její dotek jej blažil a její pohled okouzloval. Sklenice mu rozvázala jazyk, ač ani z polovice se v pití nevyrovnal Vackovi. Samo mu to povídání šlo z úst, bez rozmyslu. A paní Stáša nebyla uražena, ba lichotky Jemelského jí zřejmě lahodily. Jest morálka ženy v jistých okamžicích zcela nietscheovská, morálka moci. Přitom však Stáša, zvyklá podobným žvástům, nijak nepomyslila na nebezpečí, že by mladý muž mluvil z hlubokého přesvědčení, od srdce přímo, anebo že by byly dokonce známkou opravdivého nerozumného zamilování ty jeho vtipně, duchaplně sestrojené řeči. A tím vlastně Jemelského ve vzrůstajícím citu jen podporovala, přilévala oleje do ohně, neuvažujíc ani na okamžik o samozřejmě pevné, nezviklatelné věrnosti k Popovičovi, hodnému, pracovitému muži.

Paní Stáša se nedovedla dobře hlídati, neutajila dosti obratně, že jest jí Jemelský příjemný, milý, že ji podmaňuje. Vždyť ve svém životě neokusila pravého, vše obětujícího žáru lásky.

Popovič: pracovitý, vzdělaný, ideální muž, milující svou ženu a děti nade všecko. Setkával se s ní za svobodna, usiloval o ni, rodiče i přátelé schvalovali ten poměr, všecky okolnosti nasvědčovaly samozřejmě tomu, aby se vzali, založili šťastné hnízdo. Nebylo vážné překážky tomuto spojení. Stáša honosila se přes svou krásu nejlepší minulostí, bylať dámou domácky vzorně vychovanou, sčetlou, všestranně vzdělanou, ani přiměřené věno jí nechybělo. V úplném souladu žili spolu těch několik let klidného manželství, vychovávajíce plody obapolné náklonnosti, Teofila a Alexandra.

A teď po tom všem byl by možný mezi nimi rozpor, rodinné drama? Ano! Ale viny nejmenší nebylo na Stáši ani na Popovičovi. Veškera odpovědnost padala na hlavu Jemelského, jenž byl stržen do víru lásky jako bezmocná loutka, ztrativší veškerý zdravý rozum a smysl. Ano, Jemelský tonul, tonul, a jediná záchrana byla, kdyby Stáša byla dupla nožkou. Ale ona, tak citlivá, plná ohledů, nic zlého netušící, mohla-li tak učiniti? A nebyla přes všechny výborné vlastnosti své ženou, v níž tak často bývá více nálady nežli vůle, že se to téměř stává pravidlem?

Popovič byl z těch lidí, kteří se pitím stávají rozmilejšími, dobráčtějšími. Tleskal Jemelskému, když tančil, smál se na celé kolo, třepal páterem Františkem, celý svět by byl celoval. Co jest na tom divného, že Jemelský tančí se Stášou? Inu, mladý, veselý chlapík, chce uctíti hostitelku, která si toho ostatně plnou měrou zaslouží.

A mnul si spokojeně ruce.

Okolo jedenácté začínaly starší dámy býti nepokojnými. Hodinu třeba jeti domů, než se k odpočinku uloží, uplyne také půl hodinky, nu, a ráno třeba časně vstáti k dobytku. Vackova kapela hrála ještě ovšem několik »posledních« kousků, než se dámy počaly oblékati, děti buditi. Vacek si neodepřel, aby neroztočil Anku v kožichu. Páter František i Popovič poskytovali v síňce dámám a kolegům pomoci při odívání těžkých burnusů. Rozespalé, náhle z nejlepšího probuzené dětičky hořce plakaly, paní Stáša balila jim cukroví na cestu.

Rozjařený Vacek běhal od jednoho k druhému: »Vy žertujete. Což pak tak časně. Řehoř ještě předvede kalamajku, dupáka. Řehoři, Řehoři, kam jsi vlezl? Řehořííí!« Ručičku na hodinách posunul, po síni běhal, ale Řehoře nenašel. Paní Stáša se líbala se svými přítelkami a příbuznými na rozloučenou. Popovič tiskl vřele ruce, Anka až při tom zapískla. Baranka se míhala s lampou po dvoře, kde kočí přikrývali pokrývkami sedadla na vozích, zapřahovali koně. Vyšli, posedali s křikem do vozů, Jemelský se Stášou stáli na zápraží, Popovič chodil vůz od vozu, podávaje hostům znova a znova ruku, a zval všechny, aby příští neděli nejpozději přijeli zase, že zabije vepříka.

»S Bohem! Do vidění!«

Kola vyhoupala se pomalu z bláta, a již hrčely vozy ze dvora, každý na jinou stranu.

Vacek se svým poddaným Čičorečkou i oba

šikovatelé zpívali, až se rozléhalo, a Baranka za nimi zavírala skřípající vrata. Husy volaly z chlívka sborem: »S Bohem, s Bohem, a nikdy na shledanou!«

Vzdálili se do svých pokojů. Stáša otvírala okna, větrajíc zadýmané světnice. S Barankou v kuchyni nachystaly mléko na plotnu k zítřejší snídani, Baranka ještě nádobí od jídla oplachovala vlažnou vodou. Pak pozavírali okna, pozvysvlékali se, Popovič se ženou se políbili v ložnici, ulehli.

Popovič brzy tvrdě spal, jako by pilou řezal. Stáša však nemohla ihned usnouti. Vzpomínala na dnešní večer, na svého ohnivého tanečníka, na jeho podivnou řeč. Vtom měkká melodie ozvala se zvenčí od okna, dvoje housle rozplývaly se něhou, pikolka nad nimi se vznášela. A do toho vpadl čtyřhlasý sbor: »Dobrú noc, má milá, dobrú noc!« Nebylo pochyby! Vacek, ujev opatrně několik set kroků, vrátil se s muzikanty pěšky sem, proplížil se potichu brankou pod okno, protože pes zaštěkal, a teď hrají dostaveníčko. Ti nedobří!

Stáša v nočním kabátci se přiblížila k oknu, naslouchajíc. I rozeznala zřetelně též hlas Jemelského, který pravděpodobně byl původcem tohoto nočního hraní.

»Děkuji! Krásně! Ale teď už běžte spat, vy noční pěvci! Příště dále!«

Tak volala Stáša, touto pozorností zřejmě rozradostněna.

Vacek zablýskl kapesní elektrickou svítilnou

dovnitř, Stáša však ihned uskočila stranou, aby jí neviděli. Nedali se jen tak odehnati a přidali ještě veselý pochod.

Stáša v rozechvění navlékla na sebe Popovičův župan, otevřela vnější okna, aby neodbytným domluvila. Hudba hlasitě vnikala do ložnice, ale Popovič chrápal, jako by pilou řezal, což nebudiž nijak řečeno s příhanou pro paní Stášu, která by byla otevřela okno, i kdyby byl býval Popovič vzhůru.

»Výborně! Paní Stáša ještě nespí. Náš pozdrav se jí líbí!« promlouvali k ní, když se její nádherná hlava s rozpuštěnými vlasy vynořila z okna.

»Běžte spat, vy nezdárníci! Celý dům vzburcujete. Muren začíná již také svůj koncert.«

Muren zajisté vrčel nepokojně, štěkati nemohl, když slyšel hudbu, toliko vyl usedavě, převraceje oči nazad a zvedaje čumák do výše.

»Již je dobře, krásná paní, vše je v pořádku, paní nezaspala našeho pozdravu!« Tak mluvil Jemelský za všechny.

»Toho vám nezapomenu, pane Jemelský!«

»A bude to škaredá vzpomínka či hezká?« ptal se, přikloniv svou líc k její měkkounké, teplé ručince, splývající z okna ven.

»Vy jste také jeden, nemyslila jsem si to do vás. Ale ta píseň se mi líbila. Jak se nazývá?«

Jemelský na odpověď vroucně přiložil rozpálené rty na nebránící se hebkou ručku.

»Zajisté, že je hezká,« řekl polohlasitě Vacek. »Pojďme, pánové, ještě jednou.«

I přednesli ještě jednou »Dobrú noc«, načež zmizeli tiše jako zloději, Jemelský poslední ze všech.

Stáša pak na posteli ještě přes hodinu přemítala. Uvažovala. Jemelský počínal jí býti podezřelým z lásky. Musí se mu opříti celou silou duše. Jinak mohl by býti nešťasten. Ostatně kdož ví, zda je toto podezření plně oprávněno. To se ukáže v nejbližších dnech. A Stáša usnula spánkem spravedlivých.

III.

Popoviče nebylo doma. Odjel časně z rána povozem do vsi za třemi lesy, aby tam sloužil mši. Paní Stáša seděla u piana. Zřídka dopoledne hrávala, jsouc pravidelně zaneprázdněna přípravou oběda. Napadlo ji, aby si šla přehrát menší skladbu od Griega, kterou poslední týden cvičila. Jasné tóny vyskakovaly oknem na cestu, po níž přicházel Jemelský, vracející se toho dne nějak časně od svých koní.

»Ach, paní Stáša hraje, jest v náladě!« řekl sám pro sebe a zrychlil kroky. Zaklepal, paní zvala dále, Jemelský vešel, nesa čepici v ruce.

»Paní dnes tak časně naladěna ke zpěvu?« usmíval se, líbaje jí ruku.

»Ke zpěvu ne, ale ke hře, pane poručíku, do neděle musí ruce samy hráti z paměti!«

»Jaká jste to umělkyně, mistryně! Což, když hospodáře není doma, mají kočky bál. Ale, pro-

sím, až paní přehraje, zkusíme Wieňavského Legendu s houslemi, ano?«

»To začněme raději hned, máte šťastný nápad!« A hledala ve stohu not. »Zde jest, zajisté! Jenže na houslích jsou jen tři struny, při nedělní zábavě hrálo se trochu divoce!« řekla.

»Nevadí. Půjde to i na třech.«

I hráli Legendu. Ovšem, že několikráte začali, než se rozehráli.

Zdali přednášeli krásně, souladně, nebylo lze říci, leč Baranka, která, s rukama umazanýma od těsta, naslouchajíc se zatajeným dechem u klíčové dírky, mohla by to pověděti, kdyby rozuměla hudbě a nelapala lačně více slova nežli píseň.

Dohráli. Paní Stáša nechala své bílé ruce viseti na klávesnici, Jemelský, odloživ nástroj, usedl vedle ní na křeslo, kde sedával Popovič, hrálo-li se čtyřručně.

»Úchvatná jest tato Legenda; tolik v ní vloženo žalu a radosti, jako v mém srdci. Ó, kdybyste jen věděla, jaké city probouzí tato píseň v mých prsou! Ó, kdybyste se jen jediným pohledem svých neskonale krásných očí smilovala nade mnou!«

Tak básnil Jemelský, pohlížeje jí unyle do záhadných zřítelnic.

Stášina tvář se polila červení. »Co tím chcete říci, pane Jemelský? Jaká to podivná řeč!«

Jemelský nepokojně odkašlal.

»Podivná, podivná! Tolik je podivného v ži-

votě. Ale to podivné právě v životě, odpusťte mi ten hřích, jest... hm...«

Hleděla s napětím na jeho rty, které nedořekly čekaného slova.

»Hm,« opakovala pozdviženým hlasem. »Nemiluji nikterak útoků, které rozčeřují můj mravní cit. Považte, kdyby to vše můj drahý muž slyšel. Zábava — to ano! Bavím se velice ráda ve společnosti mladých, duchaplných mužů, jako jste na příklad vy, pane Jemelský. Vaše společnost mne zajisté až dosud povznášela, obohacovala. Jste vzdělaný a vší chvály hodný muž, a jsem přesvědčena, až se jednou po válce vrátíte domů, že učiníte kterousi dívku šťastnou, plně šťastnou.«

Jemelský schyloval hlavu k ní, jako by jej přitahovala ona slova. Slzy leskly se mu v očích a jeho ústa zanotovala polohlasitě, toužebně: »Láska, Bože, láska, kde tě ludé berú...«

»Ach, vy velké děcko!« prohodila usměvavě, když dokončil, se zřejmým zájmem to prohodila. Největším blahem ženy jest, učiní-li z muže děcko. A hladila jej jemně po vlasech, jako matka choré dítě. »Onemocněl jste, zajisté. Říkají mi to vaše vpadlé oči.«

»Vy poznáváte, že jsem onemocněl, vy čarodějko, prohlédající až do dna věcí? Nuže, řeknu vám pravdu, vyslechnete-li mne trpělivě. Neonemocněl jsem.«

»Co že?« tázala se, jako by trochu zklamána.

»Neonemocněl jsem. Ale — byl jsem raněn, přímo do — srdce. Věřte, deštěm střel jsem pro-

cházel za tři leta války, ocelovou stěnou střel, krvavou lázní; jako zázrak musím chápati, že dosud cítím půdu pod zdravýma nohama. A teď najednou, daleko od oblasti smrti, kde je zdánlivé bezpečí, teplo, najednou klesám ubit. Slyšela jste, krásná paní, pohádku o onom generálovi, který všechna velká tažení válečná s úspěchem probojoval a přišed domů, zabit byl shroutivšími se kamny?«

»Toť nemožno. Toť skutečná bájka, pane Jemelský!« řekla umírněným, soucitným tónem.

»Také jsem tomu nevěřil, ale teď jsem sám zkusil, že se podobné věci stávají.

»Podívejte se mi pevně do očí! Co byste o mně řekla?«

»Že jste blouznílek, že jste se minul s rozumem v té chvíli, co to povídáte.«

Rozum, vůle? Srdce umlčuje veškeré tyto všední rebelanty.

»Stášo! Stášo!« zvolal horoucně, skloniv jí hlavu na rameno. »Vy jste jako sladká bohyně, původkyně veškeré krásy. Závidím vašemu psu té slasti, když jej pohladíte po zježené srsti na hřbetě, když mu hodíte chleba z bílé ruky do tlamy. Och, aspoň tolik pozornosti od vás získati, jenom jediné sousto vaší přízně uchytiti, byl bych šťasten.«

»Jako student, jako student, a ne jako muž. Vzpamatujte se ze svého poblouzení; uvažte: jsem vdaná a miluji Popoviče nade všecko.«

— — — — — — — —

A skutečně stala se k Popovičovi neobyčejně

něžnou, nápadně pozornou, že se Popovič s podivením o ní zamýšlel. Poznav Jemelského z denního styku, spřáteloval se s ním víc a více, a kdykoliv se zadíval na krásnou, stále stejně klidnou a přímou ženu svou, zdálo se mu hříchem, podezírati ji. Což, kdyby jej přece klamala? Ale nikoliv, je příliš útlocitná, příliš svědomitá. Přece však se s ní asi stala nějaká hluboká změna vnitřní. Nikdy dotud u ní nepozoroval, že by s tak obzvláštním zájmem naslouchala jeho výkladům o přezimování včel, přesazování stromků a podobných věcech hospodářských. Zdál se tkvíti v této neobvyklé pozornosti k muži jistý úmysl — ale jaký? Chce Stáša touto úlisností, která se v očích žárlivcových stává zakrýváním tušeného zločinu, zaslepiti bystrozrak Popovičův?

A v duši Popovičově hlodal znova červ těžkého podezření proti ženě. Hle, jak srdečně, upřímně se s ním bavívá! Hle, jak s netajenou radostí zasedá téměř denně k pianu, aby doprovázela jeho housle. Byl by to jen čistý zájem o hudbu? O zábavu?

Proč se ozdobuje skvosty, kterých dříve nenosila? Proč se češe jinak nežli dříve? Proč se lépe odívá?

A Popovič ztrácel chuť k jídlu, málo pil a v noci špatně spal. Nepěkné předtuchy honily se mu hlavou. Nikdy však nevyslovil stínu nedůvěry slovy. Více než čehokoliv jiného se obával, učiniti někomu bezprávně křivdu. Vždyť Jemelský za nějaký čas odjede, zapadne, aniž se kdy již objeví. Pak se vrátí starý, ničím nerušený klid do

domácnosti. A kdyby teď, z holé netrpělivosti, učinil výpad proti Jemelskému, zda neztratil by sám vůči sobě pocit rytířskosti, ukazuje žárlivost, která nižších, předpojatých duší jest neblahým údělem, zda nepozbyl by navždy bývalé ceny v očích své ženy, kdyby je oba urazil prudkým výbuchem svého mínění?

A tak Popovič, ačkoli v nitru těžce bojoval, přece se dovedl opanovati, mysle si: »Bloudku! Nepřeješ ženě trochu zábavy? Jaký jsi to sobec, když žádáš, aby se tvá drahá nezasmála vtipům slušného hosta, aby nedoprovázela jeho houslí, aby nejevila tolik účastenství na jeho vážných řečech, aby si ho vůbec nevšímala, s ním nemluvila. Co by si host pomyslil? A není-li docela přirozeno, že věnuje svůj zájem ideálnímu mladému důstojníkovi?«

Tak přemýšlel, uvažoval, a neřekl ani slovíčka.

Než Stáša záhy vyčetla v jeho očích starost; jest žena bystrou pozorovatelkou duševních hnutí známých osob.

»Popoviči, co je ti? Řekni mi věrně. Visí ti chmura na čele!«

»Docela nic mi není, holoubku. Mám jediné starosti, kde naberu cukru pro včely na přezimování. Stein snad bude něco míti, ale netroufám si od něho vzíti, ves by pomlouvala, nesluší se to na mou důstojnost.«

»Hrozná starost! Třeba to jen říci a neutajovati v sobě, všechno třeba říci; co na srdci, to na jazyku. Utajovaná starost jest dvojí starost a roste uvnitř jako upír. Což o cukr! My to již s Ba-

rankou vyřídíme. Ale, zdá se mi, jakýsi jiný balvan ti leží na srdci; pověz, Popoviči, pověz!« A chytila jej kolem krku.

Z pokoje Jemelského zavzníval veselý smích Alešův, oba hoši byli u Jemelského na návštěvě, hráli si na dragouny, nu, a ti dragouni — to byla kolena Jemelského. A když Jemelský pohoupl kolenem stranou, »dragoun« padal se smíchem s koně.

»Bože, jak jsou ty děti vesely,« povzdechla. »A jakou mají k němu důvěru, jako by byl z naší krve. Vstříc mu vybíhají, kdykoliv se vrací domů. Povídačkám je učí. Dobré srdce má, jest nám všem dobrým přítelem... Jest to druhý páter František...«

»Dobrý člověk, jakého hned nenajde. Jen aby ho najednou nepřeložili jinam, neočekávaně!«

»Cože?« namítla s jistým rozechvěním rychle. Vždyť by ztratil všechno tak dlouho pohřešované pohodlí! Myslím, že již dosti vytrpěl, aby si zasloužil delšího klidu. Každý voják je ve válce chudák, i důstojník. Ať si u nás pohoví!«

»Inu, Stášo, i já bych mu přál, aby užil tohoto zdejšího výsluní hodně dlouho.«

»Výsluní? Má zde také svoje starosti. Psává často dlouho do noci. Odpovědnosti ho nikdo nezbaví. A koně by pošli, kdyby jim nesháněl píci po všech okolních vsích. Považ, jak dlouhá zima — a kolik koní!«

»Opravdu, hodný člověk. Tak se mi zdá, že....«

»Nu?« podívala se nedočkavě.

»Že jeho starosti staly se i tvými starostmi«, dořekl a zakašlal se.

»V tom je cosi divného a tajemného, cos teď řekl, Popoviči. Řekni mi upřímně, co si myslíš. Nezpůsobuj mi bolesti takovou nejasností. Při tom ujala ho za ruku.

»Divného! Tolik je divného v životě. Ale kdo má otevřené oči, jasnou mysl, tomu není nic na světě divného, Stášo,« pokračoval Popovič, rovněž rozechvěným hlasem. »Lidé si ve vsi povídají. Jakou mají míti potom ke mně důvěru, jak mně mají věřiti při kázání o věrnosti manželské, když...

»Když?« vykřikla pobouřena a pustila jej.

»Když vlastní má žena, můj poklad jediný, v důvěrných stycích žije s tím, jemuž jsem laskavě poskytl pohostinství pod svou střechou...«

»Výborně, Popoviči!« křičela plačky. »Odpusť ti Bůh, ale bodl jsi mě nožem do srdce. Oslepl jsi nadobro. Oslepls!«

A vyběhla ven do síně, do pokoje Jemelského, vyrvala mu děti z náruče, dovedla je udivené do ložnice, a vrhnuvši se do podušek, v hořkém pláči se stápěla, v pláči velikého zklamání životního. Bylo však v těch slzách též něco vlahého, usmiřujícího, byly to též slzy soucitu k Jemelskému.

Popovič přešel několikrát po pokoji. Byl pohnutím ve tváři rudý, rychleji oddychoval. Zdálo se mu, že ženě ublížil prudkým slovem, ale se srdce přece mu odpadla část tíže, že si dodal odvahy, pověděti Stáši, jak smýšlí. Na druhé

straně svírala jej lítost a její slova, plná děsivého vzrušení: »Výborně, Popoviči! Odpusť ti Bůh, ale bodl jsi mě nožem do srdce!« ustavičně zněla mu výčitkou v uších. Byl by snad chodil, přecházel hodinu, kdyby venku někdo nebyl zazvonil a Baranka nebyla ohlašovala pátera Františka.

Páter František přijel na odpolední besedu, a to v pravý čas. Bylo ho třeba jako soli.

»Nedobře jsi učinil, bratře,« povídal, když se mu kolega svěřoval se svou strastí. »Žena jest příliš vznětlivá a podobné podezření, které jest ostatně neoprávněno, může míti škodlivý účinek na její čivy. Bylo lépe pohovořiti vážně s Jemelským. Nyní však pojďme k ní, ať napravíme, co se napraviti dá.«

Vešli k ní. Krásné vlasy majíc uvolněny, oči uplakány, seděla na posteli se založenýma rukama, pozírajíc kamsi do nedozírna. Příchod domácího přítele uvedl ji v pravou míru. Usedli na postel po obou stranách vedle ní, a jali se jí to rozmlouvati.

»Žertoval jsem, holubičko, podívej se na mne hezky!« žadonil Popovič.

»Toť zcela jisto, jsem o tom přesvědčen,« rozpovídal se usměvavě páter František, snaže se pomoci svému příteli z nemilého postavení. »Ale paní Stáša pojala ten žert příliš tragicky, uchopila tu celou historii za nepravý konec. Musíme jí vzíti tuto tragiku — a zítra se paní Stáša sama sobě upřímně vysměje,« pokračoval.

Do druhého ouška zase šveholil Popovič zněžnělým hlasem:

»Viď, Stášo, že se na mne nezlobíš. Byl to od tebe docela zbytečný výbuch a nespravedlivý vůči mně. Zda si zasloužím, abys pro těch několik slov tak ode mne utíkala. Či mne již nemáš ráda? Chceš-li, přivedu sem hned pana Jemelského, abys nemyslila, že jsem mluvil vážně. Ach, podívej se na mne pěkně. Jsem velice nešťasten, vídím-li tě truchliti. Chci, aby ses smála, smála tomu žertu...«

Stáša se bránila, tajíc v očích čerstvou slzu:

»Pěkné žerty, které mohou člověku otráviti celý život. Jaké ohledy k ženě! A já vždycky myslila, že mne Popovič má rád jako sám sebe, a teď mne pro svoje domněnky tak nelítostně bičuje. Po celý život té křivdy nezapomenu. Ubohý host! Co si o nás jen pomyslí!«

Ale Popovič již pro ubohého hosta spěchal. Ten seděl ještě na židli jako zkoprnělý, nevěda vlastně, co se děje, ač tušil, že zavdal příčinu k domácímu nedorozumění. Šel rovnou na něho:

»Pane poručíku, pro Boha vás prosím, pojďte k mé paní, má vám něco říci.«

Jemelský s vyjevenýma očima zakoktal: »Prosím snažně, toť nemožno. Bolí mne dnes hlava k puknutí, nevím ani z čeho, nikoli, račte mne omluviti, přijdu později. Neboť paní Stáša se na mne hněvá, tuze hněvá...« A nešel, nýbrž seděl dále jako zařezán na své židli.

Již se téměř stmívalo, když mu Baranka přinesla na talíři malinkou, něžnou obálku s jeho

adresou. Roztrhl ji na okraji a navštívenka úhledného formátu z ní vypadla. Na jedné straně stálo drobným ležatým písmem vytištěno:

Anastazia Sobišovna.

Podle jména patrně visitka, pocházející ještě ze svobodných let Stášiných.

Jemelský lačnými zraky četl její řádky na rubu:

»Přijměte můj poslední pozdrav, pane, neboť chci-li si zachovati drahý statek rodinného štěstí, musím se vystříhati Vaší společnosti, což mne naplňuje upřímnou lítostí. Přeji si, abyste z ohledu k mému muži mluvil se mnou jen čeho by bylo nejnutněji třeba.

V přátelské úctě

./.

V neveselé, stísněné náladě plynul od té doby den za dnem na faře Popovičově. Neprovázeny hovorem cinkaly příbory při obědě, od něhož první se vzdalovala Stáša. Popovič se nutil prohoditi k Jemelskému sem tam slovo o počasí, které bylo teď opravdu mizerné, takže se mohlo mnoho o něm povídati. I děti hleděly nějak velice nedůvěřivě, majíce z Jemelského strach od onoho okamžiku, co je matka vytrhla z náručí jeho. I ta Baranka míhala se kolem beze slova, bez úsměvu. Koncerty a zábavy ustaly úplně. A přišel-li někdy páter František do rodinného

kroužku, ten jediný dovedl rozklížené aspoň poněkud sklížiti bodrým humorem a úvahami; ale ani on neukazoval té veselosti jako dříve. Hosté, kteří zajížděli k Popovičům v neděli na zábavu, jako by se byli smluvili, neobjevovali se.

Stáša málokdy se ukazovala. Ve tváři byla pobledlá jako bílá růže, na spáncích prozíraly modré žilky. Oči zapadly divnou tísní hlouběji, ztrativše polovici životního lesku svého. Ke klavíru zasedla jen zřídka za soumraku s truchlivou dumkou na rtech.

Mezi jinými rozeznal Jemelský, naslouchaje ze svého pokoje dveřmi, píseň »Zabuď!«, která jej před několika týdny poprvé dojala.

Smutné večerní mlhy valily se venku nad přírodou, žehnající se s životem. Meluzina houpala se v holých korunách stromů.

A Jemelský uronil slzu při tomto žalozpěvu, v němž se zobrazoval všechen smutek listopadu. »Zabuď mne! Zapomeň na mne!«

Řehoř zalezl do komory mezi pytle s brambory, mezi nimiž spával, olizoval rum, jenž se skrýval na dně polní láhve, kouře klidně dýmku míru k tomu. A přemýšlel svým zdravým rozumem o marnosti tohoto světa, o nerozumnosti svého pána, jehož mu bylo upřímně líto.

Jemelský nesl veškeru tíhu tohoto začarování. Při temném, zžírajícím vědomí viny však nezmírala v jeho srdci láska jako květina nedostatkem slunce, naopak rostla, rozvíjela se ona půlnoční, romantická růže. Jemelský nedovedl jha lásky se sebe setřásti a trpěl den ode dne víc a více muka

věčně žíznícího. Jediná spása kynula mu — rozloučení se Stášou, rozloučení navždy. A také se pro toto bolestné rozřešení rozhodl, nikomu o tom nic neříkaje. Očekával netrpělivě den svého odvolání na vlastní žádost; a přece, čím blíže nadcházela chvíle vyřízení, tím byl smutnější, unylejší, sám sobě nesnesitelný.

V okamžicích nejhlubšího vnitřního rozporu docházel k otci Steinovi, utápěje svůj žal ve sklence. A otec Stein s nejupřímnějším obličejem přisedával k novému hostu, jenž tak dlouho jeho krámek míjel, vypravoval, dotazoval se, potřásal se. Též Selda s nemalým účastenstvím snažila se rozjařiti hosta. Že byl stižen neduhem nešťastné lásky, to věděly dávno ženské v celé vsi. S účastí si jej prohlížely vdané i svobodné ženy, kupíce povzdálí hlavy tajemně dohromady.

Jednou, když byl Vacek ohlášen na návštěvu, Jemelský odejel koňmo do sousední vsi, předstíraje nákup ovsa, a zjevil se až druhého dne před polednem, poněkud uklidněn, že viděl část jiného světa, který trvá mimo srdce jednotlivce, který může býti jeho záchranou, jakmile se probije z těsného objetí utkvělých představ. Slyšel později, že se Vacek nijak výtečně nebavil a po krátké zastávce, nenalézaje vhodného prostředí, jel o vesnici dále hledat štěstí.

Byl chladný, zimomřivý prosincový den. Sníh s deštěm šlehal do oken, poháněn větrem. Bláta bylo po kolena po rozjetých cestách, mechy po rašeliništích nabobtnaly jako sametová kyprá břicha. Posel na koni, ujíždějící k Jemelskému s

depeší, neměl nijak závidění hodný požitek jízdy. Zablácen až na hřbetě a na uších, vkročil hřmotným krokem do síně, a Řehoř jej uváděl v nepříjemném tušení k svému pánovi. Jemelský byl odvolán na jižní frontu, kam se dobrovolně přihlásil.

Řehoř celý den bručel, pachtě se s balením. Sotvaže trochu zdomácněl a se uteplil, již bylo mu zase jíti s pánem do dálav, polí, lesů, do hor, jezdit po vozích, železnicích, městy a dědinami, na bojiště a z bojiště, do neznáma, do neurčita, do života i smrti, vždy věrný do poslední kapky krve, kamkoliv je osud zažene.

»Čerti aby sprali to věčné stěhování!« láteřil. »Náš domov je všude a nikde. Kdo tu válku vymyslil, to byl sám lucifer. Vy, ženské, neplačte, a modlete se. To vám patří. Nám zase abychom chodili světem a bojovali. Všecko je od Boha, ale Bůh teď není doma; až se vrátí, udělá už na tom světě pořádek.« Tak promlouval k uslzené Barance, která mu pomáhala zavírati kufr, sedíc na něm celou váhou svých sedmdesáti kilogramů.

V kuchyni zpívala kuřata svůj labutí zpěv na pekáči. Jablkový závin svinoval se do závitů pod čtyřma rukama jako tenkrát, když Jemelský přijel. Baranka se opět přičinila, aby zpráva prolítla všemi póry domu.

»Cože, Jemelský odjíždí?« bodlo Stášu u srdce.

»Ano, už zítra. Mám vyříditi paní krásný pozdrav!« šveholila Baranka ochotně.

»Je-li možná? Tak náhle! Či by mu Popovič byl dal pokyn? Pozor na mléko! Přijdu hned!« A rozběhla se po dlouhé době k Jemelskému, do jeho pokoje, zatřásla jím mocně, když právě vyplňoval jakýsi formulář:

»Vy odjíždíte! Hněváte se na mne? Řekl vám snad něco Popovič? Prosím vás, zůstaňte, vše se časem vysvětlí, vše bude zase dobře. Nehněváme se na vás, máme vás rádi, i Popovič vás míní prosit za odpuštění. Neopouštějte nás, milý hosti, prosím vás snažně. Odpusťte mi, zabolel-li vás můj lístek; musila jsem tak jednati k vůli muži. Zanechejte těch příprav!« A padla mu v křečovitém záchvatu čivním do náruče.

»Pozdě, paní Stášo, pozdě. Vizte!« a ukázal na papír, »jedu zítra do Italie, abych hledal tam buď smrti, buď vyléčení.«

»Klamete, klamete!«

Rdousila jej téměř kolem krku, líbala jej bezpočtukráte na čelo, na tvář, na ústa, na krk, rozplakala se jako dítě, žadonila za odpuštění.

Jemelský seděl jako přimražen. Nerozuměl tomu obratu.

»Pozdě, Stášo, pozdě! A dobře tak. Musím býti potrestán za svůj zločin. Štěstí dvou blažených lidí mám na svědomí. Prohřešil jsem se proti vám, muži i dětem vašim. Půjdu, abych nezveličoval díla zkázy, ale abych vás oba zachránil. Musím. Rozkaz již je zde, nelze na věci nic měniti.«

»A slyšte,« tázala se vzlykavě, any horké slzy padaly na ruce Jemelského, »řekněte mi pravdu

pravdoucí. Nevyzval vás Popovič, abyste náš byt opustil?« Na mysli tanula jí nedávná slova Popovičova: »Jen aby ho najednou nepřeložili jinam neočekávaně.«

Jemelský odvětil jí na to pevným hlasem:

»Nikoliv, ani v nejmenším. Naopak, Popovič choval se vždy ke mně jako pravý přítel, i když zpozoroval mou nemoc, ač poněkud chladněji, věnoval mi dále svou úctu, svou společnost, když vy jste již dlouho nebývala přítomna. Se svou historií jsem se mu zajisté nikdy nesvěřoval, o vás, Stášo, jsme, pokud bylo možno, nemluvili.«

»A proč zrovna na jih chcete, kde moloch války požírá denně tisíce mladých, nadějných životů? Proč nezůstanete u nás, kdy právě čas činí z vás našeho nejlepšího domácího přítele? Vždyť i Filek s Alešou budou pro vás plakat, byl jste jako náš...«

»Paní Stášo, prozradil jsem vám již několikrát tajemství neblahého srdce svého. Uschl bych zde láskou neukojitelnou, bláznivou, láskou bez cíle. Miluji vás příliš, abych chvíli déle zůstal v tomto domě, než jest potřeba.«

A vracel jí její laskání s dvojnásobnou vřelostí.

Odtrhnuv se pak od jejích žhavých rtů, otázal se:

»Povězte, Stášo, měla-li jste mne ráda, abych se sladkým vědomím odjížděl od vás smrti vstříc? Povězte!«

»Ráda?« otázala se s podivem sama sebe.

»Byl byste příliš špatným znalcem srdce žen-

na, kdybyste se domníval, že láska může vzdorovati lásce. Ač jsem celou silou své bytosti tomu odpírala, musila jsem vás míti ráda, nekonečně ráda. Lásku za lásku jsem vám dala, ale povinnost manželská bránila mně, vyjádřiti se. Neboť jest jedna ještě větší věc, nežli láska: povinnost, věrnost. Milovati jest snadno, ale odpírati lásce jest hrdinství. Věřte, že byla nutná sebekázeň, příkaz, abych se vám vyhýbala, vás přehlížela.«

»Děkuji vám, Stášo, z celé duše za vaši upřímnost. Zase vidím jednu těžkou záhadu před sebou rozřešenu. Zbývá ještě — Popovič!«

»Popovič? Dnes večer uspořádám malou hostinu na rozloučenou. Naskytne se příležitost k tomu, též páter František bude přítomen.«

»Ano, Stášo, toť výtečné! Balvan za balvanem mi padá se srdce. Tedy večer! Dobře. Zazpíváme si ještě naposled.«

Stáša se vzdálila se slzami v očích, ruměnolící.

— — — — — — — —

Večer jedli všichni společnou večeři. Čistý, bílý ubrus pokryl se kuřátky, k zamilování krásně vysmaženými, buchtičkami, krabičkou jemných doutníků, čtyřmi láhvemi starého francouzského vína, posledními ze zásoby, které Popovič uschovával k příležitostem obzvláště slavnostním.

Nikomu však přes vábivou přípravu jídel nechutnalo valně. Páter František jen tak tak že se trochu pošťáral na talířku, ostatní podobně. Zvláštní smutek vznášel se nad hlavami účastníků, smutek loučení nejen s Jemelským, ale i slav-

nostní smutek loučení s významným, do věčnosti zapadajícím oddílem života.

Opojné nápoje snažily se poněkud tuto náladu rozptýliti. Popovič byl prvý, který zvedl číši na blaho a šťastnou budoucnost odcházejícího hosta, Jemelský pak vstal, aby pohnutými slovy poděkoval a skvěle obhájil čest Stášinu.

»Lituji z celého srdce,« začal vážným hlasem, »že jsem se stal příčinou nemilého nedorozumění mezi vámi oběma. Byli jste mi velice sympatičtí oba, miloval jsem toto zákoutí, osudu jsem vděčen za chvíle krásných vznětů mezi vámi. Zdůrazniti však musím, že paní Anastazie, jakkoliv si získala obzvláštní obdiv můj, pro milou povahu, srdečnost způsobů, ušlechtilost zábavy a jakkoliv přirozeným sběhem okolností vyrostlo proti nám oběma neblahé podezření, zveličované nerozumnými jazyky lidskými, přece naše obapolná, vzájemná úcta nepřekročila nikdy hranice společenské slušnosti a rodinných příkazu. Svatosvatě zde před celým světem vyznávám, že Stáša nikdy ani v nejmenším neporušila své přísahy manželské, jsouc pravým vzorem věrné, manžela nade všecko milující manželky, cudné, andělské ženy.

Prosím, pane Popoviči, abyste vzal má hluboce pravdivá slova na vědomí a úplně rozjasnil své čelo, tkví-li na něm dosud mračná nejistota, nepokoj jakýsi, stopa nedůvěry k vaši paní. Mně pak odpusťte, příteli a bratře, jestliže jsem kdy přílišným dvořením výborným vlastnostem vzácné paní vaši zavdal příčinu k nešťastnému nedorumění. Vzdaluji se, ustupuji do dalekého pozadí,

abych vykoupil svou vinu. Žijte dále nerušeně v selance vzájemné tiché lásky a zapomeňte úplně na nehodnou příhodu, způsobenou příchodem cizího rozkladného živlu do tohoto domu.

Ať žije paní Stáša! Ať žije Popovič! Ať žijí vaše děti!«

A Jemelský, zvedl k přípitku svou sklenici. Všichni povstali se slzami v očích.

Ať žije pan poručík!« volal Popovič a všichni za ním opakovali.

Načež Popovič odvětil Jemelskému, rozčilen hlubokým pohnutím:

»Právě dnes jsem vás chtěl pozvati k sobě za tou příčinou, abych vás odprosil za hrubé zakročení své u Stáše proti vám. Stáša jest žena, která má v lásce své hosty, jak se na rozšafnou hospodyni sluší. Ale čím více jsem se musil obdivovati vaší dvornosti, vašemu dobrému mravu, vaší podmanivě milé povaze, tím více jsem se obával, abyste vy, jeden ze svobodných pěstitelů flirtu, nepokoušel se útočiti milostnými návrhy na Stášu. Bylo se mně oprávněně obávati, že Stáša, která za mladších let málo se vybouřila v lásce — jsemť její první a poslední láskou — ve volném smýšlení svém nepřiklonila se tajně k vám, což by vedlo k neštěstí. Později jsem se přesvědčil, že mohu klidně spáti, že je si plně vědoma svých povinností manželských i mateřských. A tudíž vás, drahý hosti, který nás zítra opouštíte na vlastní žádost, prosím co nejupřímněji za odpuštění, provinil-li jsem kdy proti vám. Myslím však, že

více žalu jsem způsobil své ženě, více jí jsem ukřivdil, nežli vám, pane Jemelský, a tudíž i tebe Stášo, musím prositi za odpuštění. Ale kdo slyšel již z vás, milí přátelé, o manželství, kde by bylo někdy nedošlo k nějakému nedorozumění, sporu, kde by i pro nepatrnější věc nerozrušil se manžel k ostřejšímu výrazu a manželka nerozlítostnila se až k pláči, kde by drobnost nedovedla na čas porušiti štěstí domácího krbu, aby pro budoucnost lásku manželskou utvrdila, upevnila. Vím z mnoha případů, že podobné chvilkové mrzutosti, které se přiházejí v každé domácnosti bez výjimky stvořeny jsou k tomu, aby oddanost manželů k sobě sílily. Co Bůh činí, dobře činí. A my zapomněli jsme všeho vzdoru, zlosti a slz, smířili jsme se jako rodní bratří, buď Bohu sláva!«

I zapili své smíření a rozjařili se. Filek s Alešou houpali se opět po dlouhé době na koleně Jemelského, ač cítíce vážnost chvíle nebyli tak rozpustilí a volni, jako jindy. Jemelský líčenou veselostí nijak neutajil zžíravého smutku svého. Poprosil Stášu, aby ještě naposled zazpívala onu píseň, která tak věrně kreslila jeho náladu.

Přestěhovali se do velikého pokoje k pianu. Jemelský chopil se houslí, Stáša usedla ke klavíru. Popovič s páterem Františkem seděli mlčky opodál. Filko s Alešou, držíce se za ruce, mávali jimi. Bylo úplné ticho, jenom ze síně ozývaly se bručivé tóny řeči Řehořovy, jenž se nijak nemohl rozloučiti s Barankou.

Pak zazpívali poslední dueto, prostinkou ná-

rodní píseň ukrajinskou, vyjadřující nesmírný smutek milenců, navždy se loučících.

Zabuď mne, mne zabuď!
Když soužila se naše hruď,
když srdce naše plakalo,
my rozešli se.

My měli slzy na očích,
když šli jsme každý v jiný směr.
Já hořem plakal, ale ty
z pouhého štěstí.

Tobě žežulka na vesno
zpívala píseň, a mně jen
vrána zakrákala posměšně:
zabuď mne!

Druhého dne časně z rána Jemelský odjel a nebylo o něm slechu dechu, jako bys kámen do vody hodil. Jeho místo převzal veselý Vacek.

Až po vánocích přišel dopis od neznámého pisatele, jenž krátce oznamoval, že Jemelský minulého měsíce padl v rovině benátské, otráven plynovou střelou.

IV.

Po netušeně dlouhé válce, hltající nejvzácnější statky člověka, a vrhající miliony lidí do záhuby, ukázalo se na zdeptanou, pohmožděnou a popá-

lenou, omráčenou zemi jasné slunce míru. Pán Bůh se vrátil domů...

Bylo Dušiček. Četné vlaky projížděly Haličí na východ k bývalé frontě, osobní i rychlíky, přeplněné svátečně oděnými ženami, matkami, milenkami, snoubenkami, kmotrami, otci, bratry, přáteli i zvědavci, pozůstalými truchlícími, kteří ujížděli k ztichým bývalým bojištím, položiti věnce a kytice na hroby svých drahých, odpočívajících na nesčetných vojenských hřbitovech, rozsetých městy, dědinkami, lesy a poli.

Mnohá matka, kormoutíc se v pláči, marně hledala hrobu padlého jedináčka, jenž zapadl snad někde do společného hrobu, kde jako v bombáku, jistém proti jakýmkoliv střelám, spí druh vedle druha, důstojník vedle prostého, ti všichni, skromní, pyšní, vysocí, nízcí, udatní, zbabělí, zbožní, bezbožní spí rovně vedle sebe v ideální říši rovnosti, volnosti, bratrství, u velkého kádru Hospodinova, v říši věčného demokratismu.

Mnohá milenka plačíc usedavě prohledala tisíce prostých tabulek na bílých březových křížích, aniž nalezla známé drahé jméno.

Bylo pak hlučně u takových velkých hřbitovu. Slouženy polní mše nad rovy, které jsou všechny stejné a vyřízené v nepřehledných řadách jako oddíl vojska. Každý dostal totéž: stejný kus země, stejný násyp, stejný pomník.

Na blízku postaveny boudy s věnci, kyticemi na prodej, svíčkami, papírovými pestrými ozdobami, růžemi, tištěnými modlitbičkami za mrtvé,

opodál pak krámy s cukrovím, marcipánem, sodovkami, jídly, nápoji, jak o pouti. Policejní strážníci, procházející vážně zástupy, dozírali na pořádek, a vojenské kapely hrály smuteční kousky.

Jakýsi selský povoz hrčí k jednomu ze hřbitovů, oživenému lidmi. Sedí v něm baculatý kněz v prostředních letech v černém kaftaně, jehož ústa pořád jsou našpoulená k úsměvu. Po boku krásná, pobledlá paní v černém oděvu, mající na klíně mohutnou kytici nádherných čerstvých růží, houpajících se v kyprých kapraďových listech. Naproti na sedadle děvče v kroji, asi osmnáctileté, s nosíkem vzhůru, držící na rukou drobné, spící robátko. Na kozlíku hranatý, osmáhlý vozka a po obou stranách dva chlapci, stejně oděni v nových kabátcích, jeden asi šestiletý, druhý o rok starší. Byla to rodina Popovičova, rozmnožena o nového člena, malou Anastazii na loktech Barančiných. Přišla teprve na svět.

Povoz se zastavil u vrat, a hned byl obklopen dámami a mnichy s pokladničkami. Vybírali na dobročinné účely: na úpravu hrobů, na vdovy, na sirotky, na mše. Popovič věnoval značnou sumu, též Filek s Alešou mohli cinknouti drobnou mincí, kterou dostali od maminky do kasičky.

Sestoupili s vozu a zastavili se hned u prvního hrobu, který uviděli. Byl to hrob padlého pěšáka, úplně zapomenutý, příbuzní snad neměli tolik peněz, aby sem mohli jeti, snad nebyl jim znám jeho hrob, kdož ví, kdož může souditi... Inu, hrob prostého, padlého pěšáka!

Tam se zastavila paní Stáša v hlubokém rozechvění, a položivše na hroudy ladným pohybem krásné ručky své nádhernou živou kytici, znázorňující plameny lásky k mrtvým, modlila se tiše za toho, jenž na dálném jihu kdesi skončil nadějný život svůj — za Jemelského.

A horká slza skápla k zemi, matce pokoje.

